

4. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI

“Pandemi ve EŞİtsizlikler”

12-13 MAYIS 2022

Altınbaş Üniversitesi

Toplumsal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi

4. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI

Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı

ALTINBAŞ
ÜNİVERSİTESİ

Yayınları

TEAM

TOPLUMSAL VE
EKONOMİK
ARAŞTIRMALAR
MERKEZİ

4. Küresel Eşitsizlikler Konferansı “PANDEMİ VE EŞİTSİZLİKLER”

12-13 MAYIS 2022

Altınbaş Üniversitesi / Toplumsal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi

4. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI / Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı

Editörler:

Alper Kaliber, Banu Kavaklı, Bengi Yanık İlhan, Berna Ekal Şimşek, Burak Emre Gürsoy, Ersin Embel, Eylem Akdeniz Göker, Emrullah Vermez, Mücahid Aykut, Berfin Büyükbıngöl, Eylül Melis Çelik

Yayın No.: 57

ISBN: 978-625-8174-09-0

E-ISBN: 978-625-8174-10-6

Basım Sayısı: 1. Basım, Temmuz 2022

Copyright 2022. ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Bu baskının bütün hakları Altınbaş Üniversitesi Yayınları'na aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI bir Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. iştirakidir. SERTİFİKA NO.: 40340.

Cumhuriyetimizin 100. Yılı Etkinliklerini Düzenleme ve Koordinasyon Komisyonu Başkanı: Prof. Dr. Turgut İPEK

Yayın Danışmanı: Duygu SAZAN (duygu.sazan@altinbas.edu.tr)

Kapak Tasarım: Osman ÖZÇELİK

Sayfa Tasarım: Erdal Tarkan KARA

Baskı Sorumlusu: Yavuz ŞAHİN -yavuz@nobelyayin.com-

Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi Sertifika No.: 46519

Beştepe Köy Yolu No.: 3 06800 Beştepe-Çankaya/ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

4. Küresel Eşitsizlikler Konferansı “Pandemi ve Eşitsizlikler” / Alper Kaliber, Banu Kavaklı, Bengi Yanık İlhan, Berna Ekal Şimşek, Burak Emre Gürsoy, Ersin Embel, Eylem Akdeniz Göker, Emrullah Vermez, Mücahid Aykut, Berfin Büyükbıngöl, Eylül Melis Çelik

1. Basım. 94 s. 14x21,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-8174-09-0

E-ISBN: 978-625-8174-10-6

1. Küresel Eşitsizlikler 2. Pandemi ve Eşitsizlikler 3. Altınbaş Üniversitesi

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - Faks: 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, DGR Mağazaları, Dost Dağıtım, Kika, Kitapsan, Nezhin Kitabevleri, Odak, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

SUNUŞ

Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk Milletine en büyük armağanı olan Cumhuriyetimiz 100 yaşında.

Altı asır hüküm sürmüş ve üç kıtaya yayılmış bir imparatorluğun küllerinden doğmuş olan Türkiye Cumhuriyeti’nin geride bıraktığı yüz yıl, birçok başarı öyküsüyle doludur. Sürekli savaşlarla hırpalanmış, salgın hastalıklardan ve kıtlıktan yorgun düşmüş bir milletin, büyük bir liderin attığı temeller üzerinde yeni devletini kurması ve o devleti her türlü iç ve dış gaileye rağmen inkişaf ettirerek ayakta tutması zaten başlı başına bir başarı öyküsüdür.

Her alanda olduğu gibi Cumhuriyetimiz, eğitim alanında da önemli sıçramalar gerçekleştirmiştir. Kurulduğunda sadece bir üniversitesi bulunan Türkiye, geride bıraktığımız 100 yılda 200’den fazla vakıf ve devlet üniversitesine sahip olmuştur. Avrupa’nın en fazla yükseköğretim öğrenci sayısına sahip olan Türk üniversiteleri, 300 bine ulaşan uluslararası öğrenci sayısı ile de dünyanın önde gelen yurtdışı eğitim merkezleri haline gelmişlerdir. Sağlıktan mühendisliğe, sosyal bilimlerden güzel sanatlara her alanda eğitim imkanı sunan üniversitelerimizin araştırma kapasiteleri de olağanüstü ölçekte gelişmiştir.

Türkiye’nin bir numaralı uluslararası üniversitesi Altınbaş Üniversitesi olarak Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yıl dönümünü kutlama etkinliklerine, farklı konularda 100 kitap yayınlayarak katkı sağlamak istedik. Alanlarında uzmanlaşmış isimlerin, herkesin anlayabileceği bir dille hazırladıkları “Armağan Kitapları” serimizde, Üniversitemizde eğitimini sunduğumuz hayatın hemen hemen her alanına ilişkin değerli çalışmaları okuyucularla buluşturmaya karar verdik. Bu

1 Times Higher Education World University Rankings 2022’ye göre, Altınbaş Üniversitesi uluslararası öğrenci yoğunluğuna göre dünyada 68., Türkiye’de ise ilk sırada yer almaktadır.

eser de söz konusu serinin bir parçası olarak değerli biliminsanlarımız tarafından kaleme alındı.

Cumhuriyetimiz sayesinde var olan Altınbaş Üniversitesinin paydaşları olarak Cumhuriyetimizin ilelebet payidar kalması için var gücümüzle çalışmaya devam edeceğiz.

Nice 100 yıllara Türkiye Cumhuriyeti.

Prof. Dr. Çağrı Erhan
Altınbaş Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Alper Kaliber

Doç. Dr. Banu Kavaklı

Doç. Dr. Bengi Yanık İlhan

Dr. Öğretim Üyesi Berna Ekal Şimşek

Dr. Öğretim Üyesi Burak Emre Gürsoy

Dr. Öğretim Üyesi Ersin Embel

Dr. Öğretim Üyesi Eylem Akdeniz Göker

Arş. Gör. Emrullah Vermez

Arş. Gör. Mücahid Aykut

Berfin Büyükbingöl

Eylül Melis Çelik

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Aylin İLDEN KOÇKAR, Bilgi Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşegül YARAMAN, Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Berrin Ceylan ATAMAN, Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Demet LÜKÜSLÜ, Yeditepe Üniversitesi

Prof. Dr. Dilek ŞİRVANLI ÖZEN, Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Haluk LEVENT, Bilgi Üniversitesi

Prof. Dr. Hayri KOZANOĞLU, Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Kenan ÇAYIR, Bilgi Üniversitesi

Prof. Dr. Meltem DAYIOĞLU, Ortadoğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Saniye DEDEOĞLU, Muğla Üniversitesi

Prof. Dr. Şevket Işıl AKGÜL, Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Alev YALÇINKAYA, Yeditepe Üniversitesi

Doç. Dr. Didem DANIŞ, Galatasaray Üniversitesi

Doç. Dr. İnsan TUNALI, Koç Üniversitesi

Doç. Dr. Kuzey YILMAZ, Cleveland State Üniversitesi

Doç. Dr. Merve ÖZDEMİRKIRAN EMBEL, Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Tuna KUYUCU, Boğaziçi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mahfi EĞİLMEZ, Altınbaş Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

DÜZENLEME KURULU.....	5
BİLİM KURULU.....	6
PROGRAM.....	13
KONFERANS BİLDİRİ ÖZETLERİ.....	19
12 MAYIS 2022 PERŞEMBE / 2. Oturum	
PANDEMİ VE YOKSULLUK.....	23
ÇALIŞAN YOKSULLUĞUNUN AZALTILMASI BAĞLAMINDA BEŞERİ SERMAYENİN GELİŞİMİ VE SOSYAL YATIRIMLAR.....25	
Araş. Gör. Ruhal Samanlı / Çankırı Karatekin Üniversitesi	
PANDEMİNİN NEDEN OLDUĞU DERİN YOKSULLUK: EV İŞÇİLERİNİN YOKSULLUK DENEYİMLERİ..... 27	
Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Taşkıran / Altınbaş Üniversitesi	
3. Oturum	
PANDEMİDE ÇOCUK VE GENÇLER.....	29
MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN ÇOCUKLARININ PANDEMİYLE DERİNLEŞEN EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTSİZLİĞİ.....31	
Araş. Gör. Abdullah Dirikoç / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	
TÜRKİYE’DE PANDEMİNİN YÜKSEKÖĞRENİME ETKİLERİ: SURİYELİ GENÇLER..... 33	
Dr. Öğr. Üyesi Özge Onursal-Beşgül / İstanbul Bilgi Üniversitesi	
COVID-19 PANDEMİSİNİN ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ..... 35	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşen Seymen Çakar / Anadolu Üniversitesi	
DERİN YOKSULLUK KISKACINDA SAHA: ROMAN ÇOCUKLARLA NASIL ÇALIŞMA(MA)LI?38	
Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz-Göker / Altınbaş Üniversitesi	
4. Oturum	
PANDEMİDE SOSYAL GRUPLAR ARASI EŞİTSİZLİKLER.....	41
SALGIN DÖNEMLERİNDE GRUPLAR ARASI EŞİTSİZLİKLER..... 43	
Dr. Öğr. Üyesi Deniz Eniç / Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	

ORTADOĞU'DA DİJİTALLEŞME DÖNEMİNDE EŞİTSİZLİĞİN YENİ YÜZÜ,
İNTERNET VE KORONA KRİZİ.....46

Dr. Öğr. Üyesi Başak Özoral / İstanbul Ticaret Üniversitesi

HİNDİSTAN'DA COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE MÜSLÜMANLARA YÖNELİK
ARTAN NEFRET SÖYLEMİ VE İSLAMOFOBİ48

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sarıaslan / İstanbul Medeniyet Üniversitesi

5. Oturum
PANDEMİ VE EĞİTİM.....51

COVID-19 PANDEMİSİNİN EĞİTİM SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
BİR SİSTEMATİK DERLEME.....53

Şahika Kan ve Dr. Öğr. Üyesi Gülay Ekinci / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

COVID-19 SALGINI İLE HIZLANAN DİJİTALLEŞME VE BİLGİNİN
EŞİTSİZ DAĞILIMI.....55

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Ersin Kahraman / İzmir Demokrasi Üniversitesi

OECD İYİ OLUŞ GÖSTERGELERİNİN PISA MATEMATİK BECERİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN EŞİTLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ..... 57

Orhun Kaptan, Aydın Karabay / Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim Kocabaş / Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

13 MAYIS 2022 CUMA / 1. Oturum
PANDEMİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET..... 61

EV-İŞ-EMEK VE EŞİTSİZLİK: PANDEMİ KADINLIĞI.....63

Araş. Gör. Emel Çokoğullar / Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

BAĞCILAR İLÇESİNDE YAŞAYAN SURİYELİ KADIN VE ÇOCUKLARIN SAĞLIK
HİZMETLERİNE ERİŞİMİ VE HİZMETLERE ERİŞİMİN COVID-19 SALGINI
SONRASINDA GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİKLİKLER.....65

Dr. Öğr. Üyesi Gülkızılca Yürür / Altınbaş Üniversitesi

2. Oturum
PANDEMİDE İSTİHDAM VE EMEK PİYASALARI67

TÜRKİYE'DE SALGININ ÇALIŞMA SAATLERİ İLE İSTİHDAMA ETKİSİNİN ANALİZİ.....69

Dr. Öğr. Üyesi Serdar Acun / Munzur Üniversitesi

İSTANBUL TEKSTİL SEKTÖRÜNDE DERİNLEŞEN EŞİTSİZLİKLER VE COVID-19 SALGINI	71
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Danışman / Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	
Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu / Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	
PANDEMİ DÖNEMİNDE ÜCRETSİZ KADIN EMEĞİNİN DURUMU VE İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILMA KARARI İLE İLGİLİ İLİŞKİSİ	74
Araş. Gör. Olcağ Besnil Memiş / Atatürk Üniversitesi	
KÜRESEL PANDEMİ EKSENİNDE BİR ÇALIŞMA MODELİ: TELE ÇALIŞMA SİSTEMİNDE ÇALIŞANLARIN DENEYİMLERİ EŞİTSİZLİKLER	77
Güler Ümüt / Altınbaş Üniversitesi	
COVID-19 SALGINI ZAMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET AKTİVİZMİ: TÜRKİYE'DEN DERSLER	81
Dr. Öğr. Üyesi Büke Boşnak / İstanbul Bilgi Üniversitesi	
PANDEMİ İLE MÜCADELEDE ULUS-DEVLETİN ESNEKLİĞİ VEYA KIRILGANLIĞI ÜZERİNE BİR İNCELEME	83
Dr. Öğr. Üyesi Berna Aksoy Özcan / Nişantaşı Üniversitesi	
PANDEMİ SÜRECİNDE YAŞLI LGBTİ+’LARIN YAŞADIKLARI SORUNLARIN SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ	89
Rıza Yılmaz / Ankara Üniversitesi	
PANDEMİ SÜRECİNDE YETİ YİTİMİNE UĞRAYAN MÜRACAATÇIYA YÖNELİK SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ	91
Filiz Er / S.B. İpekyol Sağlıklı Hayat Merkezi	
YOKSUNLUK SENDROMU YAŞAYAN YENİ DOĞAN BEBEĞE YÖNELİK SİSTEM KURAMI ODAKLI SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ: BİR VAKA SUNUMU	93
Çiğdem Gencer / SBÜ Ankara Dr. Sami Ulus Hastanesi	
Filiz Er / S.B. İpekyol Sağlıklı Hayat Merkezi	

Altınbaş Üniversitesi
Toplumsal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi

4. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI

“Pandemi ve EŞitsizlikler”

12-13 MAYIS 2022

PROGRAM

1. GÜN / 12 MAYIS 2022 PERŞEMBE

1. Oturum Açılış Konuşması

10:30 – 11:30 Açılış Konuşması

Hacer Foggo - Derin Yoksulluk Ağı

Moderatör : Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz Göker

2. Oturum

11:45 – 13:15 Pandemi ve Yoksulluk

Araş. Gör. Ruhâl Samanlı (Çankırı Karatekin Üniversitesi) - Çalışan Yoksulluğunun Azaltılması Bağlamında Beşerî Sermayenin Gelişimi ve Sosyal Yatırımlar

Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Taşkıran (Altınbaş Üniversitesi) - Pandeminin Neden Olduğu Derin Yoksulluk: Ev İşçilerinin Yoksulluk Deneyimleri

Moderatör: Dr. Öğr. Üyesi Arda İbikoğlu

3. Oturum

14:00 – 15:30 Pandemide Çocuk ve Gençler

Araş. Gör. Abdullah Dirikoç (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi) - Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocuklarının Pandemiyle Derinleşen Eğitimde Fırsat Eşitsizliği

Dr. Öğr. Üyesi Özge Onursal-Beşgül (İstanbul Bilgi Üniversitesi) - Türkiye’de Pandeminin Yükseköğrenime Etkileri: Suriyeli Gençler

Dr. Öğr. Üyesi Ayşen Seymen Çakar (Anadolu Üniversitesi) - COVID-19 Pandemisinin Çocuğa Yönelik Şiddet Üzerindeki Etkileri

Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz-Göker (Altınbaş Üniversitesi) Derin Yoksulluk Kıskaçında Saha: Roman Çocuklarla Nasıl Çalışma(ma)lı?

Moderatör : Dr. Öğr. Üyesi Büşra Alparlan

4. Oturum

15:45 - 17:15 Pandemide Sosyal Gruplar Arası Eşitsizlikler

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Eniç (Adana Alparlan Türkes Bilim ve Teknoloji Üniversitesi) Salgın Dönemlerinde Gruplar Arası Eşitsizlikler

Dr. Öğr. Üyesi Başak Özoral (İstanbul Ticaret Üniversitesi) - Ortadoğu'da Dijitalleşme Döneminde Eşitsizliğin Yeni Yüzü, İnternet ve Korona Krizi

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sariaslan (İstanbul Medeniyet Üniversitesi) -Hindistan'da COVID-19 Salgını Sürecinde Müslümanlara Yönelik Artan Nefret Söylemi ve İslamofobi

Moderatör : Doç. Dr. Banu Kavaklı

5. Oturum

16:30 - 17:30 Pandemi ve Eğitim

Şahika Kan ve Dr. Öğr. Üyesi Gülay Ekinci (Sabahattin Zaim Üniversitesi) - COVID-19 Pandemisinin Eğitim Sistemi Üzerindeki Etkisi: Bir Sistemik Derleme

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Ersin Kahraman (İzmir Demokrasi Üniversitesi) - COVID-19 Salgını ile Hızlanan Dijitalleşme ve Bilginin Eşitsiz Dağılımı

Orhun Kaptan, Aydın Karabay (Yıldız Teknik Üniversitesi) ve Prof. Dr. İbrahim Kocabaş -(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi) - OECD İyi Oluş Göstergelerinin PISA Matematik Becerileri Üzerindeki Etkisinin Eşitlik Bağlamında İncelenmesi

Moderatör : Doç. Dr. Bengi Yanık İlhan

2. GÜN / 13 MAYIS 2022 CUMA

1. Oturum

10:30 – 11:30 Pandemi ve Toplumsal Cinsiyet

Araş. Gör. Emel Çokoğullar (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi) - Ev-İş-Emek ve Eşitsizlik: “Pandemi Kadınlığı”

Dr. Öğr. Üyesi Gülkızılca Yürür (Altınbaş Üniversitesi) – Bağcılar İlçesinde Yaşayan Suriyeli Kadın ve Çocukların Sağlık Hizmetlerine Erişimi ve Hizmetlere Erişimin Covid-19 Salgını Sonrasında Geçirdiği Değişiklikler

Moderatör : Dr. Öğr. Üyesi Berna EKAL

2. Oturum

11:45 – 13:00 Pandemi İstihdam ve Emek Piyasaları

Dr. Öğr. Üyesi Serdar Acun (Munzur Üniversitesi) – Türkiye’de Salgının Çalışma Saatleri ile İstihdama Etkisinin Analizi

Dr. Öğr. Üyesi Aysun Danışman ve Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi) – İstanbul Tekstil Sektöründe Derinleşen Eşitsizlikler ve COVID-19 Salgını

Pandemi Döneminde Ücretsiz Kadın Emeginin Durumu ve İşgücü Piyasasına Katılma Kararı ile İlişkisi

Araş. Gör. Olcay Besnili Memiş (Atatürk Üniversitesi) – Pandemi Döneminde Ücretsiz Kadın Emeginin Durumu ve İşgücü Piyasasına Katılma Kararı ile İlişkisi

Güler Ümüt (Altınbaş Üniversitesi) – Küresel Pandemi Ekseninde Bir Çalışma Modeli: Tele Çalışma Sisteminde Çalışanların Deneyimledikleri Eşitsizlikler

Moderatör: Doç. Dr. Alper KALİBER

3. Oturum

14:00 – 15:00 Pandemi Devlet ve Sivil Toplum

Dr. Öğr. Üyesi Büke Boşnak (İstanbul Bilgi Üniversitesi) – COVID-19 Salgını Zamanlarında Toplumsal Cinsiyet Aktivizmi: Türkiye’den Dersler

Dr. Öğr. Üyesi Berna Aksoy Özcan (Nişantaşı Üniversitesi) – Pandemi ile Mücadelede Ulus-Devletin Esnekliği veya Kırılganlığı Üzerine Bir İnceleme

Moderatör : Dr. Öğr. Üyesi Ersin EMBEL

4. Oturum

15:15 – 16:15 Pandemi ve Sosyal Hizmet

Rıza Yılmaz (Ankara Üniversitesi) - Pandemi Sürecinde Yaşlı LGBTİ+’ların Yaşadıkları Sorunların Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi Pandemi Sürecinde Yeti Yitimine Uğrayan Müracaatçıya Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi

Filiz Er (S.B. İpekyol Sağlıklı Hayat Merkezi) – Pandemi Sürecinde Yeti Yitimine Uğrayan Müracaatçıya Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi

Çiğdem Gencer (SBÜ Ankara Dr. Sami Ulus Hastanesi) ve Filiz Er (S.B. İpekyol Sağlıklı Hayat Merkezi) – Yoksunluk Sendromu Yaşayan Yeni Doğan Bebeğe Yönelik Sistem Kuramı Odaklı Sosyal Hizmet Müdahalesi: Bir Vaka Sunumu

Moderatör : Dr. Öğretim Üyesi Burak Emre GÜRSOY

**KONFERANS
BİLDİRİ
ÖZETLERİ**

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Doç. Dr. Alper KALİBER, Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Banu KAVAKLI, Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Bengi YANIK İLHAN, Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Berna EKAL ŞİMŞEK, Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Burak Emre GÜRSOY, Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Ersin EMBEL, Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Eylem AKDENİZ GÖKER, Altınbaş Üniversitesi

Arş. Gör. Emrullah VERMEZ, Altınbaş Üniversitesi

Arş. Gör. Mücahid AYKUT, Altınbaş Üniversitesi

Berfin Büyükbingöl, Altınbaş Üniversitesi

Eylül Melis Çelik, Altınbaş Üniversitesi

Mayıs 2022

12 MAYIS 2022 PERŞEMBE

2. Oturum

PANDEMİ VE YOKSULLUK

ÇALIŞAN YOKSULLUĞUNUN AZALTILMASI BAĞLAMINDA BEŞERÎ SERMAYENİN GELİŞİMİ VE SOSYAL YATIRIMLAR

Araş. Gör. Ruhhal Samanlı
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Küreselleşme, 1980’li yıllardan itibaren çalışma hayatını derinden etkilemiştir ve değişen işgücü piyasası koşullarına uyum sağlamak zorlaşmıştır. Bu durum çalışma çağı nüfusu (ÇÇN) olan 15-64 yaş aralığındaki birçok insanı daha fazla etkilemiştir. Çünkü çalışma hayatının değişen koşullarına uyum sağlamak için vasıf düzeyinin ve işlevselliğin yüksek olması gerekmektedir. Ancak çevresel işgücü olarak adlandırılan ve her an yeri doldurulabilecek olan insanlar fonksiyonel ve esnek olamamaktadır. Bu insanların yoksulluk içinde yaşadıkları bir geçmişleri vardır ve yoksulluk içinde yeterli eğitimi de alamamışlardır. Çalışma çağına geldikleri zaman bir vasıf gerektirmeyen sadece gelir getirecek herhangi bir işte çalışmaktadırlar. Ancak gelirlerinin yüksek olmaması nedeniyle kişisel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan bu insanlar kendilerinin ve çocuklarının gelecekleri hakkında umutlu değillerdir. Bu bağlamda kırılğan gruplar olarak da değerlendirilen çalışan yoksulların hassasiyeti pandemi süreci ile birlikte artmıştır. Pandemiden önce yoksulluğun azaltılması ve hatta BM 2030 hedefleri bağlamında yok edilmesi gündemdedi. Bu minvalde pek çok kaynağa ulaşılabilir.

Ancak pandemi süreci ile birlikte yoksulların sayısının daha fazla arttığı tahmin edilmektedir. International Labor Organization (ILO)’ya

göre, 2019 yılında %6,6 olan çalışan yoksulluk oranı pandemi sürecinde 31 milyon artarak 2021 yılında çalışan yoksulluğunun oranı %7,8'e yükselmiştir. Bu oranlar bağlamında çalışan yoksullar başta olmak üzere birçok insanın yoksulluğunun giderilmesi için uzun vadeli planlara ihtiyaç vardır. En etkili plan da beşerî sermayenin geliştirilmesidir. İnsan kaynağının iyi kullanılması için insana yönelik yatırımın arttırılması ve uzun vadeli planların öne sürülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda vasıf düzeyinin yükseltilmesine odaklanılabilecek ve gelecek adına umutlu bir çalışan kitlesi oluşturmak mümkün olacaktır. Beşerî sermayenin geliştirilmesi ve sosyal yatırımların arttırılması ile çalışan yoksulluğunun azaltılması ve hatta yok edilmesi mümkün olamaz mı? sorusu ile başlatılan çalışmanın hazırlanmasında en başta çalışma hayatının durumunu belirten raporlardan ve çalışma hayatı ve çalışan yoksullularla ilişkili diğer dokümanların analizinden yararlanılacaktır. Bu çalışmada emeğini arz ederek emek piyasasında var olan ve emek piyasasında vasıfsızlık veya düşük vasıf nedeniyle geliri düşük işlerde çalışanlara yönelik bir analiz yapılacaktır. Nitel analiz yöntemi ile hazırlanacak çalışmada var olan olumsuz durumun nedenlerini ortaya koymak ve nasıl ortadan kaldırılacağına yönelik önerileri sürmek amaçlanmaktadır. Çünkü çalışan yoksullar hayatın birçok noktasında ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beşerî Sermayenin Gelişimi, Emeğini Arz Edenlerin Yoksulluğu, Sosyal Yatırımlar

PANDEMİNİN NEDEN OLDUĞU DERİN YOKSULLUK: EV İŞÇİLERİNİN YOKSULLUK DENEYİMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Taşkıran
Altınbaş Üniversitesi

Yoksulluk 16. yüzyıldan beri kapitalizm ile birlikte tartışılmaya başlasa da, 21. Yüzyılın ortalarından itibaren artan eşitsizlikler sebebiyle ‘insanın iyilik halinin ve refahının her alanda gözetilmesini ve korunmasını amaç edinen’ sosyal devletlerin mücadele ettiği temel konulardan biri olmuştur. Bu boyutuyla yoksulluk sorununun ortadan kaldırılması insanca yaşam hakkı, demokratik hak ve özgürlüklerin yokluğuyla ilişkilendirilmektedir(Sen). Ancak diğer yandan da yoksullar Buğra’nın deyimiyle hem varlıklarından rahatsız olunan hem de ‘varlıkları toplumsal bir sorun olarak görülmeyen, aynı zamanda “işgücü” oldukları için ve ekonominin işlemesi için varlıklarına katlanmak gerektiği düşünülen kesim’ olarak görülürler(2010). Yoksulluk kapitalist sistemin kriz dönemlerinde çok daha ağır deneyimlenmekte; aşırı zengin ve aşırı yoksullar arasındaki uçurum her geçen gün artmaktadır. Ekonomik kriz sürecinin COVID-19 pandemisi ile birleşmesiyle derin yoksulluğu deneyimleyen insan sayısı da oldukça artmıştır. Zaten yoksul olan insanlar ekonomik kriz ve pandemi sürecini daha ağır koşullarda deneyimlemektedir. UN’e göre, salgının, kadınlar ve erkekler arasındaki yoksulluk farkını derinleştirecek, 47 milyon kadın ve kız çocuğunu yoksulluk sınırına sürüklemesi beklenmektedir (UN, 2021). Toplumdaki dezavantajlı kesimlerin bu süreci daha ağır de-

neyimlemesinden hareketle, derin yoksulluğu kadın yoksulluğu üzerinden okuma ihtiyacı doğurmuştur.

Türkiye’de sayıları en az 1 milyonu bulan ev işçisi kadınların (ILO, 2021) yoksulluk deneyimlerini konu edinen bu çalışma, ekonomik kriz ile birleşen pandemi sürecinde ev işçisi yoksul kadınların yoksulluk deneyimlerini tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple, çalışmada literatürdeki yoksulluk tanımları ve ölçümleri eleştirel bir perspektifle değerlendirilip; İstanbul’un Sultangazi ilçesinde ikamet TÜİK verilerine göre yoksul olarak tanımlanabilecek 14 ev işçisi kadınla nitel araştırma tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmecilere pandemi öncesi ve sonrası dönemdeki yoksulluk hallerine ve yoksulluktan kurtulma çabalarına, dayanışma çabaları, kamusal destek mekanizmalarına erişimlerine ilişkin karşılaştırmalı sorular sorulmuştur. Bu süreçte ev işçisi kadınların yoksulluk hallerinin daha da derinleştiği ve açıklık sınırının altında yaşam sürmek zorunda kaldıkları, buna ek olarak pandemi öncesi sürece kıyasla geçim derdi, ev içi iş yükü, çocukların eğitim yükü, psikolojik şiddet ve regl yoksulluğunun da gözlemlenebilir düzeyde arttığı görülmektedir. Ayrıca yoksulluğun kuşaklararası aktarımına ilişkin kaygılarının arttığı dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Derin yoksulluk, ev işçileri, pandemi

3. Oturum

PANDEMİDE ÇOCUK VE GENÇLER

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN ÇOCUKLARININ PANDEMİYLE DERİNLEŞEN EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTSİZLİĞİ

Araş. Gör. Abdullah Dirikoç

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Covid-19 pandemisi, kapitalist sistemin doğasında var olan eşitsizlikleri dezavantajlı gruplar aleyhine derinleştirmiştir. Sınıflar arasında açılan farkı en şiddetli hisseden grupların başında da mevsimlik tarım işçileri gelmektedir. Gerek küresel ölçekte salgına bağlı yapılan yarımların yarattığı enflasyonist etki gerekse ücretlerdeki artışın enflasyona kıyasla oldukça düşük kalması, mevsimlik tarım çalışanlarının yaşamlarını daha da zora sokmuştur. Bunun yanında mevsimlik iş görmenin doğası gereği yarattığı geçicilik, yoksulluk, planlamanın yapılmayışı ve çocukları okulda tutacak iradenin de ortaya koyulamayışı, onları eğitim dışına yönlendirmektedir. Hali hazırda yüz yüze eğitime katılmakta zorluk çeken çocukların eğitimde yaşadığı fırsat eşitsizliği, pandemiye bağlı gelişen koşullarla ve uzaktan eğitime geçişle birlikte daha da şiddetli yaşanmaya başlamıştır. “2017-2023 Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı”nda ifade edildiği gibi çocuk işçiliğini önlemede en etkili çözüm yollarından birisi olan eğitime erişim zorlaştıkça, mevsimlik tarım işçilerinin çocukları da aynı yoksulluk döngüsünü yaşamakta ve süregiden yoksulluk ve yoksunluğa hapsolmektedir.

Çalışma kapsamında, pandemi sürecinde kamu politikalarının mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının eğitimde yaşadığı eşitsizlik üze-

rindeki rolü incelenmiştir. Eğitim politikasında temel belirleyici olan kamusal aktörler ve kamu politikaları, ilgililerin yaptıkları ya da yapmadıklarıyla çocukların geleceğini belirlemektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin çocukları ve mevsimlik tarımdaki çocuk işçiler ise, geliştirilen eğitim politikalarının sonuçlarından en çok etkilenen çocuk gruplarından birisi olarak öne çıkmaktadır. Doküman incelemesi yöntemiyle, kamu kurum ve kuruluşlarının istatistik ve raporları, sivil toplum örgütlerinin raporları, konu üzerine yapılan araştırmalar ve yazılmış akademik metinler incelenmiştir. Ayrıca çadır alanlarında ve tarlalarda yapılan çalışmalardan elde edilen görüşme ve gözlemlerden faydalanılarak, çocukların görüşleri de ortaya koyulmuştur.

Mevsimlik tarımda gerek emeğiyle “işçi” olarak yer alan gerekse ailesinin yanında konaklaması gerektiği için yer alan çocukların eğitime katılım ve devam noktalarında yaşadıkları eşitsizlikler eskiye dayanmaktadır. Fakat pandemi öncesinde yaşananlara pandemiyle beraber eşitsizliği artırıcı yeni sorunlar eklenmiş ve eğitimden uzaklaşan mevsimlik tarımdaki çocuk sayısında artış yaşanmıştır. Geçim sıkıntıları yaşayan ve eğitime dahil edil-e-meyen çocukların emek sürecine dahil oldukları tespit edilmiştir. Pandemi sürecinde artan tarımsal üretim faaliyetlerine bağlı olarak uzayan geri dönüş süreleri, çocukların eğitimden ayrı kaldıkları süreleri artırmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde, kaynak yerleşimlerine döndüklerinde kısa süreli dahi olsa katıldıkları okul ortamına da ulaşamayan çocuklarda öğrenme kayıpları görülmüştür. Yerelde kimi önleyici faaliyetler gerçekleştirilse de, çocukların okula dönüşünü ya da geçici yerleşimlerinde okula devamlarını sağlayacak bütüncül politikaların yürütülmediği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk; Eğitim; Mevsimlik Tarım.

TÜRKİYE’DE PANDEMİNİN YÜKSEKÖĞRENİME ETKİLERİ: SURIYELİ GENÇLER

Dr. Öğr. Üyesi Özge Onursal-Beşgül
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde Birleşmiş Milletler, mültecilerin yükseköğrenime entegrasyonuna büyük önem atfediyor. BM, mültecilerin, halihazırda yüzde 5 olduğu bilinen yükseköğrenim kayıt oranını 2030’a kadar yüzde 15’e yükseltmeyi hedefliyor. Türkiye’nin, bu hedefler çerçevesinde iyi bir örnek olduğu ileri sürülebilir. Son raporlara göre Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin kayıt oranının, toplam öğrenci sayısının yüzde 6,67’si olduğu biliniyor (3RP Country Chapter - 2021/2022). Bir başka deyişle Türkiye’de yükseköğrenim gören mültecilerin oranı küresel istatistiklerinin üstünde. Yüksek Öğretim Kurumu tarafından açıklanan resmi rakamlara göre Türkiye’de 2020/21 akademik yılında, toplam 47.482 Suriyeli öğrencinin yükseköğrenim kurumlarında kayıtlı olduğu biliniyor. Üniversitelerde kayıtlı uluslararası öğrenci grubu içinde en büyük oranı Suriyeli gençler oluşturuyor. Önümüzdeki senelerde bu oranın, ülkemizdeki 5-17 yaş Suriyeli çocuk istatistikleri göz önünde bulundurulduğunda, katlanarak artması bekleniyor.

Bu çalışmada, Türkiye’deki Suriyeli gençlere odaklanılacak ve gençlerin yükseköğrenime erişim olanakları özetlenecektir. Çalışmada gençlerin eğitime entegrasyonun farklı boyutlarıyla değerlendirilmesi gerektiği ve erişimin tek başına yeterli bir kriter olmadığı vurgulana-caktır. Çalışmanın ilk bölümünde Türkiye’nin Suriyeli gençlere yönelik uyguladığı politikalar ve gençlerin yükseköğrenime erişimi üzerin-

de durulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, pandemi sürecinin Suriyeli gençlerin yüksek öğrenime entegrasyonları üzerindeki etkilerini tartışılacaktır. Bu çalışmada, sosyal bilimlerde vaka çalışmalarında kullanılan süreç izleme yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntem, olası nedenler ve sonuçlar arasındaki bağlantıları detaylı olarak izlemeye çalışır. Neden ve sonuç arasında var olan sürecin detaylıca anlatıldığı yöntem, bu çalışmada olduğu gibi, özellikle tekil vaka çalışmalarında politika değişim süreçlerini anlamak için kullanılır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli gençler, süreç izleme yöntemi, yükseköğrenim

COVID-19 PANDEMİSİNİN ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşen Seymen Çakar
Anadolu Üniversitesi

Çocuklara yönelik şiddet, 18 yaşından küçüklere yönelik, şiddete tanık olmanın yanı sıra fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet dahil her türlü şiddeti ifade etmektedir. Her yıl bir milyar çocuk ya da dünya çapında her iki çocuktan biri şiddetin bir türüne maruz kalmaktadır. Dünya çapında 11-15 yaş arası öğrencilerin üçte biri akranları tarafından zorbalığa uğramaktadır. 120 milyon kız çocuğunun 20 yaşından önce bir tür zorla cinsel temasa maruz kaldığı tahmin edilmektedir. Duygusal şiddet her üç çocuktan birini etkilemektedir. Dünya çapında her dört çocuktan biri, yakın partner şiddetinin kurbanı olan bir anneyle yaşamaktadır.

Çocuklara yönelik şiddet, kronik bir sorun olmakla birlikte, önlenemez değildir. Çocuğa karşı şiddeti önlemek, birbiriyle ilişkili dört risk düzeyindeki (kişiler arası, akraba çevresi, sosyal çevre, toplum) faktörlerin sistematik olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

COVID-19 salgını kapsamında uygulanan fiziksel mesafe önlemleri, aile içi şiddet ve çevrimiçi istismar riskini büyük ölçüde artırmıştır. Okulların kapanması 1,5 milyardan fazla çocuğu ve genci etkilemiştir. Hareket kısıtlamaları, gelir kaybı, izolasyon ve aşırı kalabalık; ebeveynlerde, bakıcılarda ve çocuklarda stres ve kaygı düzeylerini artırarak aileleri ve bireyleri her zamanki destek kaynaklarından koparmıştır. Ayrıca pandemi süreci; ölüm, hastalık veya ayrılık nedeniyle

ebeveyn bakımının kaybedilmesiyle sonuçlanabilmekte ve çocukları şiddet, ihmal ve sömürü açısından yüksek risk altına sokabilmektedir. Ek olarak, ülkeler tarafından koronavirüsü kontrol altına almak için başvuru alan önlemlerin çoğu, çocuk koruma hizmetlerinin raporlama ve sevk mekanizmalarında aksamalara yol açarak birçok çocuğu ve aileyi savunmasız bırakmıştır. Bu önlemler aynı zamanda hayati destek ve tedavi hizmetlerinin verilmesini ve resmi olmayan destek ağlarıyla teması da etkilemiştir.

Covid-19 Pandemisi, kişilerarası şiddetin yaygınlığını ve kalıplarını değiştirmiştir. Cinayetlerde ve şiddete bağlı yaralanmalarda, özellikle de sokağa çıkma yasağına alkol satışı yasaklarının eşlik ettiği durumlarda azalmalar bildirilmiştir. Çocuk istismarı ve eş şiddetiyle ilgili yardım hatlarına yapılan çağrılarda ani artışlar gözlemlenirken, çocuk koruma servislerine yönlendirilen çocuk istismarı vakalarının sayısında düşüşler gözlemlenmiştir. Uzmanlar, bu düşüşleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, hemşireler, doktorlar gibi toplumdaki – normal şartlar altında istismarın belirtilerini tanıyan – artık çocuklarla doğrudan teması olmayan ve bu nedenle şüpheli istismarı bildiremeyen ön saflardaki sağlayıcılara bağlamaktadır. Çocuklar tarafından artan internet kullanımından kaynaklanan cinsel sömürü ve siber zorbalık dahil olmak üzere çevrimiçi zararlarda bir artış tespit edilmiştir.

COVID-19'un yol açtığı ekonomik yıkımın üstesinden gelmek yıllar alabilir ve ekonomik eşitsizlikleri, yoksulluğu, işsizliği ve hane halkının mali güvensizliğini daha da kötüleştirebilir. Bu uzun vadeli etkilerin, cinayetleri ve şiddet davranışlarını, tecrit öncesi seviyelerin üstüne çıkarması beklenebilir. Okula ve işe dönüş, ebeveynler, bakıcılar ve çocuklar üzerindeki stresi azaltabilir ve sosyal destek sistemlerini yeniden canlandırabilir ve böylece çocukların evde istismara uğrama ve buna tanık olma riskini azaltabilir. Bununla birlikte, işe dönüşü rağmen, işsizlik ve hane halkı mali güvencesizliği kronik kalabilir ve sosyal koruma ve sosyal refaha erişim birçok bağlamda azalabilir.

Çocuk bir toplumun geleceğidir. Her anlamda sağlıklı bir gelecek, ruhen ve bedenen sağlıklı çocuklar yetiştirmekten geçmektedir. Bu çalışmanın amacı, çocuğa yönelik şiddetin tüm kötölüğünü ve etkilerini gözler önüne sermek, Covid-19 Pandemisinin çocuğa şiddet üzerindeki etkilerini tespit etmek ve çocuğa yönelik şiddete dur demektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Şiddet, Covid-19.

DERİN YOKSULLUK KISKACINDA SAHA: ROMAN ÇOCUKLARLA NASIL ÇALIşMA(MA)LI?

Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz-Göker

Altınbaş Üniversitesi

Genellikle kapalı uçlu sorulardan oluşan ve sayı diline çevrilmeye elverişli tipik bir nicel veri toplama tekniği olarak bilinen anket tekniğinin içerdiği kavram ve kapsadığı sorularla görüşme yapılan dezavantajlı gruba mensup kişilerde yoksunluk ve yetersizlik duygularını harekete geçireceği ve böylelikle araştırmanın güvenilirliğini zedeleyeceği düşünülebilir. 2018 ve 2020 yıllarını kapsayan yıllarda gerçekleştirilen ve derin bir yoksulluk deneyimleyen Roman çocuklarının okul dışı aktivelerle benzerlik gösteren Çocuk Üniversitesi atölye uygulamalarından yararlanma biçimlerini ölçmeyi hedefleyen projenin veri elde etme süreçlerinde hem nicel hem de nitel yöntemlere başvurulmuş ve nicel yöntemlerin ilgili kesimde işlevsiz kaldığı gözlemlenmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen atölye çalışmalarına dahil edilmeleri hedeflenen çocukların aile bireyleri ile gerçekleştirilen anket çalışmaları, görüşmecilerin okur yazar olmamaları, anket metinlerinde ifade edilen sözcük ve kavramlara yabancı olmaları ve kendilerine iletilen metin karşısında bir tür çaresizlik duygusuna kapıldıklarını belirtmeleri nedeniyle çoğu kez sekteye uğramıştır. Aynı görüşmecilerle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerde ise yanıtlayıcının konu hakkında ‘konuşabilmesi’ sağlanarak veri inşa sürecinde anlamlı adımlar atılabilmiştir. Kendisine atıfta bulunulan saha çalışmasının bulgularından hareketle, bu bildiri, dezavantajlı ve derin yoksulluk deneyimine maruz bırakılmış kesimlere ilişkin bilgi üret-

me sürecinin, sınırları kesinkes belirlenmiŐ, belli bir anlatım biçimi üzerine bina edilmiş nicel yöntemlerle gerçekleştirilemeyeceği savına dayanmaktadır. Bildiri, yoksulluk ve yoksunluk arasındaki ilişkiselliği tartışarak yöntem tartışmalarına katkıda bulunma hedefindedir.

Anahtar Kelimeler: saha araştırması, Roman çocuklar, dezavantajlı gruplar, yoksulluk

4. Oturum

PANDEMİDE SOSYAL GRUPLAR ARASI EŞİTSİZLİKLER

SALGIN DÖNEMLERİNDE GRUPLAR ARASI EŞİTSİZLİKLER

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Eniç

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Salgın hastalıklar, insanların günlük yaşam pratiklerini önemli ölçüde değiştirir. Yalnızca insanlar değil toplumsal yapılanma içinde yer alan her grup salgın hastalıklardan ciddi düzeyde etkilenir. Sosyal psikoloji literatürüne bakıldığında, salgın hastalıkların gruplar üzerindeki etkilerinin –grubun toplumsal hiyerarşideki konumuna bağlı olarak- birbirinden farklı şekilde ortaya çıktığı görülür. İşbu çalışmanın temel amacı genelde salgın hastalıkların, özelde ise COVID-19 salgınının gruplar arasındaki eşitsizlikler üzerindeki etkilerini irdelemektir. Bu doğrultuda, çoklu veritabanları üzerinden salgın, pandemi, COVID-19 ve gruplar arası eşitsizlikler ile ilişkili kelimeler eşleştirilerek taramalar yapılmış ve literatür okumaları gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, avantajlı gruplara kıyasla dezavantajlı grupların salgın hastalık dönemlerinden daha olumsuz etkilendiğine işaret etmektedir. Araştırma sonuçları salgın hastalığa yakalanmanın önemli sosyal belirleyicilerinden birinin düşük sosyoekonomik düzey olduğunu; salgın dönemlerinde herkesin hastalanma potansiyeli olsa da yoksul birey ve toplumların hastalığa yakalanma ve ölüm riskinin yüksek sosyoekonomik güce sahip kişi ve toplumlara kıyasla daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumsal yapılanmada dezavantajlı konumdaki grupların üyeleri de salgın hastalıklardan önemli ölçüde etkilenen kişiler arasındadır. Dezavantajlı konumda bulunan grupların üyeleri ge-

nel olarak kalabalık ev ve muhitlerde yaşamakta, stres dolu bir yaşam sürmekte, sağlık hizmetlerine sınırlı şekilde erişmekte, evden çalışmaya uygun olmayan meslekler icra etmekte ve sigortaya erişim konusunda problem yaşamaktadır. Sonuç olarak, herhangi bir salgın hastalık durumunda dezavantajlı grup üyelerinin, avantajlı gruplara kıyasla hastalığa karşı daha duyarlı hale geldiği görülmektedir. Dezavantajlı grup üyelerinin salgın sürecinde hastalığa yakalanma ve ölüm riskinin daha yüksek olması ile birlikte bu kişiler, salgınla birlikte farklı alanlarda gelen zorluklardan da daha şiddetli şekilde etkilenmektedir. Güvencesiz istihdam koşullarına sahip dezavantajlı grup üyelerinin salgınla birlikte artan işsizlik sorunu ile karşılaşma riski oldukça yüksektir. Dolayısıyla, bu bireyler işsizliğin fiziksel sağlık, psikolojik iyi oluş, ev içi şiddet, alkol kullanımı gibi farklı noktalar üzerindeki yıkıcı sonuçları ile de karşı karşıya kalmaktadır. Dezavantajlı grup üyelerinin salgın sürecinde yüzleştiği önemli sorunlardan bir diğeri, bu kişilerin günlük yaşamda maruz kaldıkları önyargı ve ayrımcılık deneyimlerinde artış gözlenmesidir. Farklı ülkelerde yapılan çok sayıda araştırma, bugüne dek yaşanan farklı salgın dönemlerinde çeşitli dezavantajlı gruplara yönlendirilen ayrımcı tutum ve davranışların oldukça şiddetlendiğini ortaya koymaktadır. Günümüzde etkileri devam eden COVID-19 pandemisinin gruplar arasındaki eşitsizlikleri nasıl etkilediğini inceleyen çalışmalara bakıldığında -tıpkı önceki salgın dönemlerinde olduğu gibi- COVID-19 salgınının da gruplar arasındaki eşitsizlikleri derinleştirdiği anlaşılmaktadır. Araştırmalar, avantajlı gruplara kıyasla dezavantajlı grupların COVID-19 sürecinde hastalığa yakalanma, ölüm riski, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, şiddet, önyargı ve ayrımcılık gibi problemlerle daha fazla karşılaştığını ortaya koymuştur. Dünyanın farklı yerlerinde yürütülen çok sayıda araştırma, COVID-19 pandemisinin gruplar arasındaki mevcut eşitsizlikleri daha da arttırdığını açıkça göstermiştir. Mevcut salgınların olumsuz sonuçlarını azaltmak ve sonraki dönemlerde gözlenebilecek salgın hastalıkların

yıkıcı etkilerine yönelik tedbirler alabilmek için salgın hastalıkların mikro ve makro düzeyde ne gibi sonuçlara yol açtığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada COVID-19 gibi salgın dönemlerinden gruplar arası eşitsizliklerin nasıl etkilendiğinin ortaya koyulması, bu eşitsizliklerin azaltılması adına atılabilecek önemli adımlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Salgın, COVID-19, Gruplar Arası EŞİtsizlik.

ORTADOĞU'DA DİJİTALLEŞME DÖNEMİNDE EŞİTSİZLİĞİN YENİ YÜZÜ, İNTERNET VE KORONA KRİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Başak Özoral
İstanbul Ticaret Üniversitesi

Eşitsizlik kavramının yeni bir yüzü olarak dijital eşitsizlik kavramı özellikle Korona krizi döneminde ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu eőitsizlikte genel olarak anlaşılan dijital aletlere ve internete ulaşım eőitsizliĐidir ve bu eşitsizliğin en yüksek düzeyde gözlendiği bölgelerin başında Ortadoğu ölkeleri gelmektedir. Aslında sadece uluslararası değil aynı ölkenin içindeki farklı bölgelerde farklı sosyo-ekonomik gruplar dijital anlamda dezavantajlı olarak algılanabilirler. Dijitalleşme konusunda dezavantajlı grupta olmak iki Şekilde açıklanabilir 1) internete bağlantısına ve gerekli teğhizata sahip olmamak 2) Dijital imkânları etkin Şekilde kullanamamak.

Bu makale Ortadoğu'da dijital eşitsizliğin nasıl ve neden ortaya çıktığını incelemekte ve sonuçları üzerinde durmaktadır. Geleneksel eşitsizlik anlayışının dijital eşitsizliğe de yer vermesi gerektiği ve ciddi politikalar üretilmesi gerekliliğinin altı çizilmektedir. Dijital eşitsizlik kavramı bireysel eşitsizlik düzeyinden makro düzeyde toplumsal ve uluslararası eőitsizliklere uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır. Yaşlılar, daha düşük eğitime sahip olanlar, düşük gelirliler, İngilizce bilmeyenler ya da sadece azınlık dillerini bilenler, dengesiz işlerde çalışanlar, kronik sağlık problemi olanlar, evsizler, etnik ya da dini anlamda ayrımcılığa maruz kalan gruplar da dijitalleşme de eşitsiz grup-

lardandır. Ortadoğu ülkelerinde dijital eşitsizliğin özellikle pandemi döneminde yarattığı sorunlar dört temel alanda gözlenmiştir. Eğitim alanında, sağlık hizmetine erişim konusunda, çalışma ve gelir elde etme imkânlarında, sosyalleşme ve iletişim alanında. Makale yaşanan bu eşitsizliğin dijitalleşme problemini mi yoksa toplumsal eşitsizliği mi ifade ettiğini Ortadoğu ülkelerinde Korona krizi boyunca gözlenen örnekler üzerinden sorgulamaktadır. Ayrıca toplum bu sorunların ne derece farkında, çözümü için ne gibi politikalar üretilmekte ve çalışmalar yapılmakta sorularına da cevap aranmaktadır. Dijital eşitsizliğin Ortadoğu ülkelerinde cinsiyetler arası eşitsizliğe olumsuz etkileri olduğu gerçeği üzerinde durulması gereken önemli bir diğer konu olarak karşımız çıkmaktadır.

Genellikle dijital eşitsizlik diğer alanlardaki eşitsizliklerden ayrı tutulmakta ve üzerinde durulmamaktadır. Oysa dijital eşitsizlik toplumsal eşitsizliğin alt başlıklarından biridir ve dijitalleşmeyi arttırmak eşitsizlikleri azaltmanın bir yolu değildir. Sorunu çözmek için etkin ve aktif politikalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: dijital eşitsizlik, korona krizi, Ortadoğu’da dijitalleşme

HİNDİSTAN'DA COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE MÜSLÜMANLARA YÖNELİK ARTAN NEFRET SÖYLEMİ VE İSLAMOFOBİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sarıaslan
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Hindistan, 1947'de bağımsızlığını kazanmasından bu yana çeşitli dilleri, dinleri ve etnik grupları barındıran dünyanın en büyük laik demokrasisi olarak anılmaktadır. Hindistan bağımsızlığını kazandıktan sonra ülkeyi uzun süre yöneten Hindistan Ulusal Kongre Partisi, tüm etnik ve dini gruplara eşit mesafede duran bir politika izlemiştir; ülkede eşitlikçi ve laik bir siyasi kültür yerleşmiştir. Ancak büyük ölçüde Kongre Partisi'nin başarısızlıkları nedeniyle ülkede oluşan siyasi boşluk, neoliberalizmin ülkede yarattığı yıkımla birleşince Hindu aşırı milliyetçilerinin desteğini arkasına alan Bharatiya Janata Partisi (BJP) 20. yüzyılın son çeyreğinde yükselişe geçmiştir. Hindu milliyetçisi BJP'nin özellikle 2014 ve 2019'daki ezici seçim zaferlerinden bu yana, çok kültürlülük ve laik anayasa ilkeleri pratikte yerini Hindu milliyetçiliğine bırakmaya başlamıştır. Hinduları üstün tutan dinsel bir milliyetçiliği benimseyen BJP'nin Müslüman karşıtlığı üzerinden yaptığı siyaset toplumsal huzursuzluğu ciddi ölçüde arttırmaktadır. Covid-19 salgını ise Hindistan'daki Müslüman topluluklara ilişkin nefret söylemine yeni bir boyut kazandırmıştır.

Mevcut ulusal güvenlik yelpazesini insani gelişme ve sağlık güvenliğini içerecek şekilde genişleten Covid-19 salgını dünyadaki birçok ulus devletin güvenlik politikalarını, geleneksel olmayan güvenlik

tehditleri ve bu tehditlere verilecek yanıtları içerecek şekilde yenilemeye yönlendirmiştir. Ancak Hindistan’da Hindutva’dan ilham alan Bharatiya Janata Partisi’nin (BJP) liderliğindeki Hindistan hükümeti, bu süreçte dini fay hatları üzerinde durmayı tercih etmiş; böylece dini aşırıcılığı ve Hindu milliyetçisi duyguları alevlendirmiştir. Hindistan’da sağlık krizinin güvenlikleştirilmesi ve bu krizin Hintli Müslümanlara karşı Hinduların önderliğindeki dezenformasyona ve hatta komploya dönüştürülmesi söz konusu olmuştur. Salgının ortaya çıktığı ve aynı zamanda popülist lider tarafından da pekiştirilen korku ve paranoya ortamında, hâlihazırda inşa edilmiş olan “düşman”ın ‘günah keçisi’ ilan edilerek ayrımcılığa uğraması normalleştirilmiştir. Salgın sürecinde Hindu milliyetçilerinin Hintli Müslümanlara karşı nefret söylemi, özellikle ana akım ve sosyal medya aracılığıyla yayılmıştır. Pandemi sürecinde özellikle üst ve orta kast Hindu sosyal medya grupları Müslümanları bilinçli bir biçimde hedef alan dezenformasyon (Müslümanları Covid “süper yayıcıları” olmakla suçlamak gibi) üretip paylaşımları, ülkedeki mevcut nefret söylemini derinleştirmiştir. Bunun sonucu ise, zaten ekonomik ve sosyal olarak marjinalleşmiş olan Müslümanlara karşı artan İslamofobi ve nefret suçları olmuştur. Öte yandan salgın sürecinde daha da derinleşen dini ayrımcılık sadece Müslümanlarla sınırlı değildir. Pandemi karşısında Dalitler (düşük kast Hinduları) ve Adivasi (yerli kabileler) toplulukları da bu süreçte ayrımcılığa uğrayan kesimler olarak öne çıkmaktadır.

Covid-19 salgını sürecinde Hindistan’da artış gösteren Müslüman karşıtı nefret söyleminin ve yükselen İslamofobinin mercek altına alındığı bu çalışmada, ülkedeki başta Müslümanlar olmak üzere çeşitli gruplara karşı sembolik ve fiziksel şiddetin arttırılmasının nasıl toplumsal bir meşruiyet zemini kazandığı ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Hindutva, İslamofobi.

5. Oturum
PANDEMI VE EĞİTİM

COVID-19 PANDEMİSİNİN EĞİTİM SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BİR SİSTEMATİK DERLEME

Şahika Kan ve Dr. Öğr. Üyesi Gülay Ekinci
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Amaç: Bu çalışma, Covid-19 pandemisinde Türkiye’deki ortaöğretim düzeyindeki eğitime etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Bu çalışma retrospektif bir sistematik derlemedir. Çalışma için Google Scholar ve Dergipark veritabanları taranmıştır. Veriler Aralık 2019’dan günümüze kadar olan zaman dilimi kapsamındadır. Google Scholar veritabanında 2018 ve sonrası filtresi seçilerek ve diğer dahil etme kriterleri çerçevesinde “Cov* and eğitim” kelimeleri aranmış ve 91 makaleye ulaşılmıştır. Ayrıca aynı veritabanı kullanılarak “Korona* or Coronavirüs and eğitim* or okul” kelimeleri aranmış, bu arama sonucunda da 44 makaleye ulaşılmıştır. Dergipark veritabanında ise yıl filtresi seçilmemiş ancak yine dahil etme ve dahil etme kriterleri göz önüne alınarak “Cov* or Korona* or Corona* AND eğitim* AND okul” kelimeleri ile arama yapılmış ve sonuçta 179 makaleye ulaşılmıştır. Yine Dergipark veritabanında “Cov* or Korona* AND Eğitim* AND Okul” kelimeleri aranmış, bu arama sonucunda da 154 makaleye ulaşılmıştır. Yayınların kalite değerlendirmesi Polit ve Beck tarafından önerilen, araştırma kalitesini değerlendirme ölçütleri kullanılarak yapılmıştır. Analizde SPSS-20 programı kullanılmıştır.

Bulgular: Söz konusu çalışma Türkçe dilinde yazılan araştırma makalelerini hedef almaktadır. Sistematik derleme çalışması veri toplama

aşamasında toplam 468 makale taranmış; dahil etme ve hariç tutma kriterlerine göre yapılan değerlendirme sonucu 4 makaleye ulaşılmıştır. Sistematik derleme kapsamına alınan 4 çalışmanın metodolojik kalite değerlendirmeleri 12 soru üzerinden iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak değerlendirilmiş ve her bir maddeyi tam karşılaması durumunda “1 puan” karşılamadığı durumda “0 puan” değeri verilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda makalelere verilen en yüksek puan 11 en düşük puan 8 olmuştur. Ayrıca puanlayıcılar arası güvenilirlik için SPSS-20 programında “uyum iyilik değeri – kappa değeri”ne bakılmıştır ve bu değer ortalama 0.636 tespit edilmiş olup; bu sonuç puanlayıcılar arası güvenilirliğin iyi olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucu toplam 4 çalışma analize dâhil edilmiştir. Derleme kapsamına alınan çalışmaların üçü nicel yöntemlerle, bir tanesi nitel yöntemlerle ele alınmış olup; yayınlanma tarihleri 2020 ve 2021 yıllarına aittir. Değerlendirmeye alınan çalışmalarda en az örneklem sayısı 10; en fazla 389’dur.

Sonuç: Çalışma sonucunda lise düzeyindeki öğrencilerin eğitim sürecinde pandemiden olumsuz etkilendiği (teknik sorunlar, ders içi verimde azalma, derse katılımı düşüş vb) tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Eğitim, Pandemi

COVID-19 SALGINI İLE HIZLANAN DİJİTALLEŞME VE BİLGİNİN EŞİTSİZ DAĞILIMI

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Ersin Kahraman

İzmir Demokrasi Üniversitesi

Covid-19 salgını, ortaya çıktığı ilk günden itibaren çok hızlı bir şekilde bütün dünyayı etkisi altına aldı. Bu hızlı yayılımın yarattığı panik hali, hızlı toplumsal dönüşümlere uygun Naomi Klein’in “Şok Doktrini” kitabında ortaya koyduğu türden bir kriz olarak karşımıza çıktı. Benzer bir bakış ile Yuval Noah Harari, Covid-19 salgınının yarattığı panik halinin tarihi hızlandırarak ileri saracak bir etkisi olduğunu savundu. Harari’ye göre özellikle gözetim teknolojilerinin uygulanması sürecinde pandemi, destekleyici bir korku unsuru olarak kullanılma potansiyeline sahipti. Bu kapsamda özellikle kapanma süreçlerinde ön plana çıkan dijital teknolojiler, yeni gözetim yollarının da hayatımıza entegre olmasına önayak oldu. Küresel bilgi ve iletişim teknolojileri şirketleri, zaten büyük veri yoluyla bilginin eşitsiz dağılımında önemli bir avantaja sahiptilerdi. Bu avantajları, olan çalışma ve eğitim alanlarındaki deneysel aşamada teknolojilerin hızlı bir şekilde devreye alınması örneğinde olduğu gibi tam da küresel ölçekte yapısal bir krizin beklendiği bir dönemde salgın ile pekiştirilmiş oldu. Bu anlamda pandemi, dijitalleşmenin hızlanması kadar nitelik olarak da gündelik faaliyetlerde içselleşmesi ile bilginin eşitsiz dağılımı sürecinde dijital dünyanın tekellerini güçlendirdi. Küresel teknoloji şirketleri, Shoshana Zuboff’un gözetim kapitalizmi olarak nitelendirdiği sermaye birikim rejimi için artı değer kaynağı olan veri madenciliğinde yeni entrümanlar kazanmış oldular. Friedrich von Hayek’in yaklaşımında ser-

best pazar rejiminin asıl özgürleştirici unsuru olarak görülen bilginin eşit dağılımının zaten yerini kendi sanal alanlarında sınırsız yetkeye sahip şirketlerin hakim olduğu dijital feodalizme bıraktığı bir dönemde bu dönüşüm, dijital bir panoptikonun inşa edildiği önemli bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkıyor. Metaverse gibi daha kapsayıcı bir siber uzayın gelişmekte olduğu ve insanların dijital alana göçlerinin yoğunlaştığı bu dönemde salgın, yarattığı korku ve panik durumu ile neoliberal biyo-iktidarın yeni dijital araçlarının uygulanmasında toplumsal rıza üretimine katkı sunuyor. Bu çalışma kapsamında Covid-19 pandemisi sonrası hızlanan dijitalleşme sürecinin gözetim kapitalizmine katkısı neoliberal dönüşümün başladığı 1990'larda ortaya çıkan neoliberal yönetim paradigması etrafında ele alınacak ve salgın sürecinin hızlandırdığı dijitalleşmenin yarattığı bilginin eşitsiz dağılımının getirdiği potansiyel riskler irdelenecek.

Anahtar Kelimeler: Gözetim Kapitalizmi, Neoliberalizm, Şok Doktrini.

OECD İYİ OLUŞ GÖSTERGELERİNİN PISA MATEMATİK BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN EŞİTLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Orhun Kaptan, Aydın Karabay

Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim Kocabaş

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce tarımın icat edilmesi ile birlikte ortaya çıktığı düşünölen sosyal eşİtsizlikler toplumsal bir sorun olarak günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Eğitim alan yazınında eşİtsizliklerin öğrenci başarısı üzerindeki olumsuz etkisini gösteren pek çok nicel ve nitel çalışma bulunmaktadır. Alan yazındaki çalışmalar eğitimde eşİtsizlikleri ekonomik, kültürel, politik, çevresel ve sağlık eşİtsizlikleri başta olmak üzere pek çok farklı kategoride incelemektedir. Eğitimde eşİtsizlikleri incelemek için kullanılan bir diğer gruplama ise yatay, dikey ve kuŐaklar arası eŐİtlikler biçimindedir. Bu çalışmada ise Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) tarafından sağlanan ‘How’s life?Well-being’ veri setindeki iyi oluş göstergelerinin Program for International Student Assessment (PISA) Matematik Becerileri ortalama puanları üzerindeki etkisinin ölkelere ve yıllara göre analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Yapılan çalışmaların sonucunda eğitimde eşİtsizlikler konusunda farklı faktörlerin tespit edilmesi olası sonuçlardan biridir. Bununla birlikte alan yazında eşİtsizlik ve öğrenci başarısı üzerinde ölkelerin tikel olarak durumlarını

ya da ülkeler arası farkları inceleyen pek çok kesitsel araştırma bulunmaktadır. Benzer şekilde tek bir ülkedeki öğrenci başarısını inceleyen zaman serisi çalışmalarına da rastlamak mümkündür ancak kesitsel ve zaman serisi çalışmalarını birlikte kullanarak PISA matematik becerisinde öğrenci başarısı üzerindeki etkileri inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Araştırma kapsamında 37 OECD ülkesine ilişkin 2006, 2009, 2012, 2015 ve 2018 yıllarına ait veriler incelenmiştir. Analizlerde yatay kesit bağlantı sorununun varlığı Pesaran CD testi ile, birim kök varlığı Im Pesaran Shin testi ile, birim ya da rassal etki varlığı Hausman testi ile, rassal ve havuz etkisi varlığı F testi ile ve heteroskedastisite varlığı Breusch-Pagan testi ile analiz edilmiştir. Yordayıcı betimsel istatistiklerden elde edilen verilere uygun olarak PISA matematik becerisi üzerinde OECD iyi oluş göstergeleri havuzlanmış en küçük kareler etkisi (Pooled Ordinary Least Squares) regresyon analizi ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre PISA matematik becerilerinin ülkelere göre ortalama puanlarının zaman faktöründen anlamlı düzeyde etkilenmediği anlaşılmıştır. Artıkların varyanslarının da eşit dağıldığı gözlenmiştir. Regresyon analizi sonuçlarına göre öğrenci başarısı üzerinde etkili olan göstergeler hane halkı gelir düzeyi, istihdam oranı, ne eğitimde ne de istihdamda olan gençler, ay sonunu getirmede güçlük yaşama, cinsiyete göre gelir farkları ve algılanan sağlık memnuniyeti yoksunluğudur. Hane halkı gelir düzeyi, istihdam oranı, ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin yüzdesi ve ay sonunu getirmede güçlük yaşayan kişilerin oranı ile PISA Matematik becerileri ülkelere göre ortalama puanları arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer taraftan cinsiyete göre gelir farkı ve algılanan sağlık memnuniyeti yoksunluğu ile PISA matematik becerileri ortalama puanları arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak ülkelerin öğrenci başarı farklarını incelemek üzere diskriminat analiz ya da küme analizi yöntemlerinin kullanılması ile daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir. Ülkelerin okul finansmanı politikalarından bölgelerin gelir düzeyini göz önünde bulundu-

arak dağıtımsal adalet anlayışı ile finansman sağlamaları ve düşük gelir düzeyi bölgelerindeki öğrencilerin burslar ve farklı yardımlar ile desteklenmeleri de önerilmektedir. PISA okuma ve fen becerileri üzerinde de benzer çalışmaların yapılması alan yazına katkıda bulunma olasılığına sahiptir.

Anahtar Kelimeler: OECD iyi oluş, Panel veri analizi, PISA matematik becerisi

13 MAYIS 2022 CUMA

1. Oturum

**PANDEMİ VE
TOPLUMSAL CİNSİYET**

EV-İŞ-EMEK VE EŞİTSİZLİK: PANDEMİ KADINLIĞI

Araş. Gör. Emel Çokoğullar

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Dünya, 2019’un sonlarında Çin’de ortaya çıkarak büyük bir hızla yayılan bir virüsle tanışmıştır. Covid-19 olarak adlandırılan bu virüsün etkileri, kısa bir süre içerisinde hissedilmeye başlanmış ve nitekim çok geçmeden Dünya Sağlık Örgütü’nün pandemi ilanıyla karşılaşmıştır. Can kayıpları trajik boyutlara ulaşmış ve özellikle bazı ülkeler, virüsle mücadelede büyük zorluklar yaşamıştır. Pandemi, neden olduğu can kayıplarının yanında siyasal ve toplumsal sorunlara da neden olmuştur. Siyasal iktidarlar, virüsün etkilerini ortadan kaldırmak adına kapsamlı önlemlere başvurmuştur. Kısıtlamalar, yasaklamalar ve izolasyona dayalı kapanmalar bu önlemler arasında öne çıkanlar arasında yer almıştır. Toplumsal etkileşim asgari düzeye çekilmiş ve gündelik hayata dair pratikler, neredeyse durma noktasına gelmiştir. Günümüze kadar yapılan birçok araştırmanın sonucunun da gösterdiği gibi, bu süreçten en çok kadınlar olumsuz etkilenmişlerdir. Her kriz döneminde olduğu gibi, öncelikle kadınların işlerini kaybederek evlerine dönmek zorunda kaldıkları gerçeğinin değişmediği görülmüştür. Gerçekten de yine kadınlar, büyük gelir kaybına uğramış ve yoksullaşmışlardır. Feminist kuramcıların da değindiği üzere, pandeminin yarattığı koşullar nedeniyle kadınların ev içi emeği artmış ve neredeyse eve ve aileye dair tüm sorumluluklar kadınlara bırakılmıştır. En önemlisi ise kadına yönelik şiddet artmıştır. “Post-pandemi dönemi” olarak adlandırılmaya başlanan mevcut durumda ise derinleşen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin her geçen gün kalıcılaşarak gündelik hayatın her alanına

nüfuz etmeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Yaşanan iktisadi krizlerin de etkisiyle iş kaybı yaşayan kadınların hâlâ işlerine dönemedikleri ve dolayısıyla da yoksullaşmaya devam ettikleri görülmektedir. Bu anlamda, “pandemi kadınlığı” olarak tanımlanması mümkün olan “iş-emek yoğunluğu” sarmalının radikalleşerek sıradanlaşması gerçeği ile karşılaşılmaktadır. İşlerine geri dönen kadınların ise işveren tarafından, evden çalışma için “ideal” olan çalışan kategorisinde değerlendirilmeleri söz konusu olmaktadır. Kadınlar, evden çalışarak eve ait olma durumundan uzaklaşmamakta ve farklı bir ezilme biçimiyle yüzleşmektedirler. “Yeniden üretim”in de ötesine taşınan bu süreç, “pandemi kadınlığı”nın “ev-iş-emek döngüselligi”nde sürekliliğine neden olmaktadır. Özellikle kadınların evden çalışma için “ideal” olarak gösterilmesi, cinsiyetçi erkek egemen bakışın yansıması olmakta ve öyle ki kamusal alanın, bu “post-pandemi dönemi”nde daha çok erkekleştiği ileri sürülmektedir. Bu çalışmada da “pandemi kadınlığı” olarak tanımlanabilecek yeni bir kadınlık kurgusu üzerinde durulmaktadır. Bu kurgunun, kadınların iş yüklerinin çok daha fazla artmasına neden olduğu ve kadınların, eve çekilmelerinin ataerkil gerekçelerinin bu kurgu ve tanımı üzerinden inşa edilmeye çalışıldığı çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyetçilik, Pandemi, “Pandemi kadınlığı”, Toplumsal cinsiyet eşitsizliği

BAĞCILAR İLÇESİNDE YAŞAYAN SURIYELİ KADIN VE ÇOCUKLARIN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİMİ VE HİZMETLERE ERİŞİMİN COVID-19 SALGINI SONRASINDA GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİKLİKLER

Dr. Öğr. Üyesi Gülkızılca Yürür

Altınbaş Üniversitesi

Bu çalışma, İstanbul’da yaşayan incinebilir toplum gruplarından olan Suriyeli kadın ve çocukların COVID 19 salgını koşullarında sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sorunlara ve bunlara çözüm bulma çabalarına odaklanmaktadır. Bağcılar ilçesinde yaşayan Suriyeli göçmen kadın ve çocukların sağlık hizmetlerine erişimi ve bu erişimin COVID 19 salgınından sonra nasıl değiştiği konusunda bilgiler dört yolla toplanmıştır: 1) Bağcılar Devlet Hastanesi’nden alınan istatistikî veriler. 2) Bağcılar 1 numaralı GSM, Bağcılar 2 numaralı GSM ve Kızılay Toplum Merkezi’nde hedef gruba mensup, sağlık veya danışmanlık hizmetleri almak üzere buralara gelen kadın ve çocuklarla yapılan yüz yüze görüşmeler. 3) Bu merkezlerde çalışan doktorlar, sosyal danışmanlar, klinik psikologlar, çevirmenler ve idarecilerle yapılan yüz yüze görüşmeler. Her iki merkezde sağlık çalışanlarıyla yapılan birer odak grubu tartışması 4) 1. Numaralı GSM ve 2 numaralı GSM’de kadın hastalarla ve Kızılay Toplum Merkezi’nde çocuklarla yapılan, Arapça anket. Kolay çözüm bulunabilecek sorunların güç sorunlardan ayrılması, konuların kısa, orta ve uzun vadede çözülecekler olarak ayrıştırılması için, hem kamu bünyesinde ücretsiz olarak sağlık hizmetlerini sunan uzmanların, hem de özel kurumlara sürekli erişimi

mümkün olmayan Suriyeli kadın ve çocukların en çok yaşadıkları sorunların derlenmesi bir ilk adım olmuştur. Özellikle GSM’lerde hizmet veren sağlık çalışanları, kolayca değiştirilebilecek ve orta vadede değiştirilebilecek sorunlar hakkında gerçekçi çözümler sunmuştur. Suriyeli göçmen kadın ve çocukların Bağcılar’daki yaşam koşulları, sağlık hizmetlerine erişim deneyimleri, bu deneyimlerin pandemi koşullarında hangi faktörlerden etkilendiği bireylerin kendi anlatılarına dayanılarak tarif edilmiş, sağlık çalışanlarının ve göçmen toplum grubunun çözüm önerileri özetlenmiş, Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT) kapsamında 2021 yılında hazırlanan raporun tanımladığı sorun alanları ve çözüm önerileriyle birlikte tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık hizmetlerine erişim, Suriyeli göçmen kadın ve çocuklar, COVID-19 pandemi.

2. Oturum

PANDEMİDE İSTİHDAM VE EMEK PİYASALARI

TÜRKİYE’DE SALGININ ÇALIŞMA SAATLERİ İLE İSTİHDAMA ETKİSİNİN ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Serdar Acun
Munzur Üniversitesi

Küresel Salgın nedeniyle 2020 yılında dünya genelinde önemli istihdam kayıpları yaşandı. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nün hazırladığı raporlarda salgının başladığı 2020 yılında 114 milyonluk istihdam kaybı yaşanmıştır. Bu 114 milyon kişinin 33 milyonu işsiz iken yaklaşık 81 milyonu ise iş gücü dışına çıkmıştır. Aynı dönemde dünya genelindeki toplam çalışma saati %8,8 oranında azalmıştır. Yaşanan azalma küresel ekonomik krizin etkilerinin devam ettiği 2009 yılından 4 kat daha fazladır. Çalışma saatlerindeki azalma yaklaşık 225 milyon tam zamanlı işe denk gelmektedir.

Türkiye’de de salgının başlamasıyla beraber istihdamda önemli kayıplar yaşandı. Hükümet tarafından uygulamaya konulan işten çıkarma yasağı ile işsizlikteki artışın önüne geçilmeye çalışıldı. Salgın sürecinde kayıt dışı çalışanlar yasal güvenceleri olmamaları nedeniyle işverenler tarafından ilk vazgeçilenler oldu. Yine aynı dönemde Türkiye’de iş aramaktan vazgeçmiş ve umudunu yitirerek işgücünün dışına çıkanların sayısında önemli artışlar meydana geldi. Diğer yandan ise salgınla parkende sektörü ile taşımacılık sektöründe, değişen tüketim alışkanlıkları ile istihdam artışları oldu.

Aynı süreçte çalışma saatlerinde önemli kayıplar ortaya çıkmıştır. Bir yandan artan işsizlik diğer yandan iş gücü piyasasının dışına çıkmış dört milyonun üzerinde umudunu yitirmiş kişi salgının ağır etkisini anlamamıza yardım etmektedir. Salgın sürecinde emek piyasasındaki

sorunları anlamamıza yardımcı olabilecek diğer bir parametrede çalışma saatleridir.

Bu çalışmada 2020 yılında emek piyasasındaki kayıpların çalışma saatleri üzerinden analizi yapılmıştır. Betimsel analiz yapılan çalışmada 2015-2019 arasındaki işgücü verilerinin 5 yıllık ortalaması alınarak 2020 yılındaki verilerle karşılaştırılmıştır. 2015-2019 ortalamasına göre 2020 yılında 40 saat ve üstü istihdamda 3 milyon 388 binlik bir azalma olduğu görülmüştür. Aynı dönemde 40 saat altı çalışan sayısında ise 800 binlik bir artış ortaya çıkmıştır. 40 saat ve üstü çalışan sayısında yaşanan azalmanın yaklaşık 1,2 milyonu istihdamda yaşanan kayıpla açıklana bilinir. Yine aynı dönemde yaklaşık 1,5 milyon kişilik istihdamda olup iş başında olmayanlarda artış yaşanmıştır. Bu da çalışma saatlerindeki azalmanın belli bir oranını anlamlandırmamıza yardımcı olmaktadır. Çalışmada, çalışma saatindeki kayıpların cinsiyet, sektör, eğitim seviyesi, yaş ve kayıtlılık durumuna göre betimsel analizi de yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çalışma Saatleri, İstihdam, Salgın

İSTANBUL TEKSTİL SEKTÖRÜNDE DERİNLEŞEN EŞİTSİZLİKLER VE COVID-19 SALGINI

Dr. Öğr. Üyesi Aysun Danışman
Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

2020 yılı Ocak ayında başlayan ve bütün dünyayı etkisi altına alan küresel salgının işgücü piyasası üzerinde sarsıcı etkiler yarattığı bilinmektedir. ILO'nun (2021) *COVID-19 ve Çalışma Yaşamı* başlıklı raporu dünya işgücünün yüzde 93'ünün işyeri kapanmaları ile süreçten etkilendiğine ve çalışma sürelerinin ciddi olarak azaldığına işaret etmektedir. Salgın ile değişen çalışma koşullarının, Tekstil gibi emek yoğun sektörler üzerindeki etkisi çok daha hissedilir olmuştur. Bu nedenle, COVID-19 salgının sektörde çalışanlar üzerinde yarattığı etkinin incelenmesi, çalışan haklarının ele alınması ve hak ihlallerinin ortaya çıkarılması açısından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, COVID-19 salgını ile çalışma koşullarında ortaya çıkan değişimden Türkiye tekstil sektörünün nasıl etkilendiğini ve COVID-19 sürecinde gerek devlet gerek işverenler tarafından alınan/alınmayan tedbirlerin tekstil işçilerini nasıl etkilediğini, işçilerin karşı karşıya kaldıkları riskler ve hak ihlalleri ekseninde ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında, çoğunluğu 2021 yılının Ocak-Şubat aylarında olmak üzere İstanbul'un Bağcılar ve Güngören ilçelerinde tekstil sektörünün tedarik zincirleri içinde Halka-2 ve Halka-3 olarak adlandırılacak kayıt dışılığın daha yaygın olduğu, görece olarak daha küçük

ölçekli işletmelerde çalışan 60 tekstil işçisi (20 kadın-40 erkek) ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir¹. Görüşmecilerin seçiminde çok aşamalı, kartopu örneklem oluşturulması yöntemi kullanılmıştır.

Saha araştırması verilerinin ortaya koyduğu en önemli bulgulardan biri, herkesin “evde kalmak” istediği günlerde tekstil işçilerinin evde kalamayacak olduklarıdır. Kayıt dışı istihdamın oldukça yaygın olduğu sektörde işçilerin çalışmaktan başka çaresi yoktur. Çalışmadıklarında parasız ve çaresiz kalmaktadırlar. Çaresizlikleri hükümet tarafından giderilemediği için de koşullar ne olursa olsun çalışmaya devam etmek durumundadırlar. COVID-19 salgını döneminde Hükümet tarafından işçilerin yaşayacakları mağduriyetin önüne geçme/azaltma adına getirilmiş türlü uygulamalardan (ücretsiz izin, kısa çalışma ödeneği, işsizlik maaşı) yararlanabilmenin belli şartları vardır. Kaldı ki, bu uygulamalardan birine tabi olabilmek için en temel şart sigortalı olmaktır. Kayıt dışı çalışanlar Salgın döneminde yasalarca çalışanlara tanınmış haklardan yararlanamamakta ve tamamen işveren tarafından belirlenen koşullarda çalışmaya devam etmek zorunda kalmaktadırlar. Uygulamaların tümündeki amacın riskleri en aza indirmek ya da işçiyi korumak değil; aksine istihdam ve iş kaybını minimuma indirmek olduğu görülmektedir. Bu durumdan işçilerin tek kazancı ise istihdamın bir şekilde devam etmesidir. Süreçte hükümet tarafından kayıt dışı çalışanları kapsayacak tek uygulama Pandemi Sosyal Destek Programı olmuştur. Bu uygulamada da işçilerin ayda 1.000 TL gibi bir rakamla geçinmesi beklenmiştir.

Alan araştırması bulguları ayrıca Salgın sürecinde işverenler tarafından alınan önlemlerin yetersizliği ve alınmayan önlemler dolayısıyla işçilerin karşılaştıkları risklerin artmış olduğunu göstermektedir. Fabrikalarda alınması gereken önlemlerin, işverenlerin inisiyatifine bırakılmış olması, işçilerin karşılaştığı riskleri ortadan kaldırmak için

1 Saha araştırması Temiz Giysi Kampanyası Derneği (Clean Clothes Company-Turkey) tarafından gerçekleştirilmiştir.

hiçbir ciddi önlemin alınmaması sonucunu doğurmuştur. İşverenlerin ve devletin salgından korunmayı sadece *işçilerin maske takmasına* indirgemiş durumda oldukları görülmektedir. Fabrikaların/atölyelerin hijyen kurallarını salgın döneminde de görmezden gelmeleri, işçilerin virüs testleri pozitif çıkana kadar çalışmayı sürdürmeleri, enfekte olmuş işçilerin varlığına rağmen üretime devam etmeleri, üretimin zorunlu olarak devam etmesi gereken sektörler dışında faaliyet gösteriyor olsalar bile bir yolunu bulup üretime devam etmeleri ve servis araçlarının toplu taşıma araçlarına uygulanan yüzde elli yolcu kapasitesi sınırlamasının dışında bırakılması gibi durumlara bir de devletin yapması gereken ama etkinlikten uzak, yetersiz denetim eklenince işçilerin karşı karşıya oldukları risk daha da büyümektedir. Bu durum, İSİG (İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi) raporunda da vurgulandığı gibi COVID-19’un giderek bir işçi sınıfı hastalığı haline gelmesinde neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, işçi hakları, tekstil sektörü.

PANDEMİ DÖNEMİNDE ÜCRETSİZ KADIN EMEĞİNİN DURUMU VE İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILMA KARARI İLE İLGİLİ İLİŞKİSİ

Araş. Gör. Olcay Besnili Memiş
Atatürk Üniversitesi

Ücretsiz emek; ev içinde üretilen alışveriş, yemek pişirme, temizlik, çocuk ve yaşlı bakımı gibi işlerin yapılması ile ortaya çıkmaktadır. Bu işler, dünyanın büyük çoğunluğunda kadının sorumluluğunda görülmektedir. Kadınlar, bu sorumluluktan dolayı eğitime ve ekonomik faaliyetlere katılamamaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü; kadınların ev işlerine erkeklere oranla ortalama üç kat daha fazla zaman harcadığını ve bu zamanın karşılığının dünyanın tüm ekonomik çıktısının yaklaşık onda birini temsil ettiğini belirtmektedir. Dolayısıyla kadınlar, ev içindeki orantısız sorumluluklarından dolayı önemli bir cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmaktadır.

COVID-19 pandemi dönemi; istihdam, çocuk bakımı ve eğitim rutinlerinin bozulmasına neden olarak işlerin sorumluluğunun yeniden dağıtılmasını zorunlu kılmıştır. Böylece sorumluluk, ücretli emekten ya da sorumluluğu paylaşan ücretsiz emekten, tek bir ücretsiz emeğe doğru yoğunlaşmış ve mevcut eşitsizliği daha da artıran ana itici güçlerden biri olmuştur. Bir başka deyişle, kadınların sorumlulukları ev ve bakım işlerinde artmış ve bu durum işgücü piyasasına katılma kararlarında veya verimliliklerinde değişimlere neden olmuştur. Bu bağlamda, nitel araştırma metodolojisi temelinde bir araştırma kurgulanmış ve kadınların pandemi döneminde ücretsiz emeği ile ilgili

durumunu, durumun yarattığı sorunları ve işgücü piyasasına katılma kararları ile ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın modeli, kişisel deneyimler ve bilinç düzeyine ulaşmayı mümkün kılan Fenomenolojidir. Katılımcılar, pandemi nedeniyle işgücü piyasasına katılma kararından vazgeçen, ücretsiz izne ayrılan ya da verimli çalışmadığını düşünen kriterlerini sağlayan kadın işgücü olarak belirlenmiştir. Erzurum’da, kar topu tekniği kullanılarak ulaşılan on iki kadınla yarı-yapılandırılmış soru formu aracılığıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ses kayıtları alınarak veriler toplanmıştır. Nitel verilerin yönetimi kolaylaştıran bir yazılım olan MAXQDA 2022’de veriler deşifre edilerek analize hazır hale getirilmiştir. Veriler; birden fazla kez okunarak kodlanmış, kodlardan kategori ve temalar elde edilmiş ve betimsel bir analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda, ev içi işler ve sorunlar olarak iki temel tema belirlenmiştir. Ev içi işlerin kategorileri, iş yükü ve ayrılan süredir. Sorunların kategorileri ise mesleki, fiziksel ve mental olmak üzere üç adettir.

Katılımcılar; sekiz özel sektör ve dört kamu çalışanı kadından oluşmaktadır. Katılımcılardan on biri pandemi döneminde; alışveriş, yemek, temizlik, yaşlı bakımı ve çocuk bakımı ve çocukların eğitimi olarak bildirdikleri ev içindeki işlerde yüklerinin arttığını, dokuzu eşlerden yardım almadıklarını ve ev içi işlere ayrılan sürenin pandemi öncesi döneme göre altısı beş kat arttığını, dördü üç kat arttığını ve ikisi aynı kaldığını bildirmişlerdir. Katılımcılar sürecin neden olduğu mevcut ve gelecekteki sorunları üç kategoride değerlendirmişlerdir. İstifa eden ve işten çıkartılan kadınlar, tekrar iş bulma ümitlerinin olmadığını; kamu çalışanları ve ücretsiz izne ayrılanlar ise mesleki yetersizlik hissettiklerini ve fiziksel ve mental sorunlar nedeniyle eski verimliliklerinde çalışamayacakları endişesi içinde olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan sekizi sürekli yorgun olduğunu, biri fiziksel olarak hastalandığını ve biri şiddet gördüğünü bildirmiştir. Katılımcılar, sürecin mental yüklerinin de altını çizerek, yalnızlık ve psikolojik bozukluk yaşadıkları ile ilgili ifadeler kullanmışlardır. So-

nuçların, COVID-19'un geleneksel sosyal ve kültürel cinsiyet normlarını güçlendirdiğini doğrular nitelikte olduğu görölmektedir.

Cinsiyet eşitliği ile ilgili son yıllardaki kazanımları elde tutmak ve COVID-19'un olumsuz etkilerini bertaraf etmek için hükümetlerden etkin müdahaleler beklenmektedir. Buna göre, kadınlara yönelik psikolojik destekler, ev işleri ve istihdama yönelik sübvansiyonlar ile temel ve mesleki eğitimde toplumsal cinsiyete duyarlı bir dizi politikanın hayata geçirilmesi çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: işgücüne katılım, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ücretsiz emek

KÜRESEL PANDEMİ EKSENİNDE BİR ÇALIŞMA MODELİ: TELE ÇALIŞMA SİSTEMİNDE ÇALIŞANLARIN DENEYİMLEDİKLERİ EŞİTSİZLİKLER

Güler Ümüt

Altınbaş Üniversitesi

2019 yılı sonunda Covid-19 pandemisi tüm dünyada hızla yayılırken bulaş riskini ortadan kaldırmak ve çalışanın sağlığını korumak için tele çalışma modeline hızlıca geçilmiştir. Daha önce bu konuda çalışma yapmış ve alt yapısını oluşturmuş kurumlar ve işverenler açısından tele çalışma sistemine geçiş nispeten daha kolay olsa da sistemin alt yapısından yoksun işyerleri açısından geçiş hem işveren hem de çalışan açısından birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Dünya genelinde tele çalışma sisteminin pandemi öncesinde belli meslek alanlarında kullanıldığı görülmektedir. Covid-19 ile birlikte tele çalışma sisteminin yaygınlaşması çalışan ve işveren açısından avantaj ve dezavantajı ortaya çıkarmıştır. Çalışanın motivasyon ve verimliliğini etkileyen faktörler esas alınarak sorunlar ve çözümlerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Uluslararası çalışma örgütü (ILO), Türk iş hukuku, Türk Borçlar hukuku uzaktan çalışma, tele çalışma konusunu merkezi alana çalışmalara imza atmış olsa da verili durum çalışanın haklarını koruma ve deneyimlenen eşitsizliklerin ve eksikliklerin giderilmesi için yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Yakın dönemde tele çalışma modeli çalışma hayatının bir parçası haline gelmiştir. Pandemi riskinin ortadan kalkması ile de bu durumun

devam edeceği öngörülebilir. Söz konusu süreçte, temel altyapı sorunları, çalışanın emsal çalışanlara göre eşitsizlikleri, hak ve özgürlükleri gibi birçok önemli sorun alanlarının öne çıktığı görölmektedir. Bu çalışma, tele çalışma modeli eksenli sorunların tespitinden hareketle bireysel ve toplu iş hukuku, sendikal haklar, mevcut yasal hak ve özgürlükler esas alınarak yapılabilecek gereken düzenlemeleri akademik tartışmalara referansla tartışmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Küresel, Tele çalışma.

3. Oturum

PANDEMİ, DEVLET VE SİVİL TOPLUM

COVID-19 SALGINI ZAMANLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET AKTİVİZMİ: TÜRKİYE’DEN DERSLER

Dr. Öğr. Üyesi Büke Boşnak
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Krizler son birkaç on yılda küresel siyasette önemli bir yer tutmaktadır. Krizlerin toplumsal cinsiyet ile ilişkisine odaklanan feminist literatürde, 2008 mali krizinin ardından kemer sıkma politikalarının toplumsal cinsiyet boyutunu irdeleyen, insanların zorla yerinden edilmesinin ardından yaşanan çeşitli toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve kırılma noktalarını gösteren ve son zamanlarda küresel demokratik gerilemeyi analiz eden çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, krizlerin toplumsal cinsiyete dayalı etkilerine ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ele alınmasında sivil toplumun önemi ve çeşitli rollerine de ışık tutmuştur.

Bu bildiriye bu yazını temel alarak ve bir toplumsal hareket perspektifi getirerek, COVID-19 salgınının toplumsal cinsiyet aktivizmi üzerindeki etkisini ve Türkiye’deki toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarının tepkilerini analiz ediyorum. Dünya çapındaki karantinalara, kısıtlamalara ve aktivizme katılmadaki zorluklara rağmen, sivil toplum kuruluşlarının ve aktivistlerin kampanyaların ön saflarında yer aldığını, değişen koşullara hızlı yanıt verdiğini ve COVID-19 döneminde çeşitli stratejiler kullandığını savunuyorum. Aktivistler bir yandan kampanyalar aracılığıyla toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda farkındalığı ve görünürlüğü artırmak

için kamu savunuculuğu yapmakta, öte yandan da şiddete karşı mücadele etmek için meslektaşlarıyla ulusötesi ittifaklar kurmaktadır. Bu araştırma aynı zamanda Türkiye’de toplumsal cinsiyet aktivizmine ve eşit olmayan toplumsal cinsiyet yapıları ve normlarına yönelik zorlukları da incelemektedir. Özellikle COVID-19 salgını var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini daha da derinleştirmiş ve görünür kılmıştır.

Aktivistleri ve sivil toplum kuruluşlarını içeren ikincil literatürü kullanan bu yorumlayıcı çalışma, Türkiye’de toplumsal cinsiyet aktivizminin değişen dinamiklerini detaylandırmaktadır. Türkiye örneği, toplumsal cinsiyet aktivizmi ile kriz arasındaki ilişkiyi anlamamıza ve salgın dönemi ve sonrasında sivil toplum kuruluşlarının tepkilerini keşfetmemize olanak sağlıyor. Bu çalışma, akademisyenler için kriz ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri arasındaki bağlantıyı aktivizm merceğinden incelemek ve genişletmek için neler yapılabileceği konusunda yol gösterici olacaktır. Sivil toplum pratisyenleri için ise, kriz bağlamını ve aktivizmin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ele alma potansiyelini anlamak için bir fırsattır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 Salgını; sivil toplum; toplumsal cinsiyet aktivizmi.

PANDEMİ İLE MÜCADELEDE ULUS-DEVLETİN ESNEKLİĞİ VEYA KIRILGANLIĞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Berna Aksoy Özcan
Nişantaşı Üniversitesi

2000’li yılların başında uluslararası ilişkiler disiplininde, küresel güvenlik çerçevesinde insani güvenlik kavramına vurgu yapılmaktadır. Özellikle insanın güvenliği etrafında uluslararası düzeyde küresel sorunlara çözüm önerileri akademik çalışmalarda yer almaktadır.(Brauch, Booth, Spring) Bu konuda, iki farklı görüş hâkimdir. Birincisi; insan güvenliğinin korkudan ve yoksulluktan kurtaracak bir otoriteye ihtiyaç duyduğu ve bu otorite olmadığı sürece insan güvenliğinin anlamsız olduğudur. Bunun için insan ve toplum güvenliğinin sağlanması devletlere veya devlet kaynaklı uluslararası örgütlere düşmektedir. İkincisi ise, insanların ihtiyaçlarını karşılayan otorite olarak devletin, bu alanda yeterli düzeyde olduğu ve devletin toplumun ihtiyaçlarını karşılayan niteliği nedeniyle hala geçerliliğini koruduğudur.

Küreselleşme sonucu gittikçe artan eşitsizlik, iktisadi, sosyal, politik her alanda kendini göstermektedir. Kuzey-güney ayrımı olarak da adlandırılan gelişmiş-gelişmemiş ülke ekonomileri, devletin kırılğan (vulnerability) ve esnek (resilience) yapısı ve devletin ait olduğu toplumun etnik kökeni, eğitim, kültür öğelerinden gelen tutarlılığı (stability) üzerinde de etkisini göstermiştir. Küreselleşmenin kilit unsurlarından “karşılıklı bağımlılık” sonucu sistemin faydaları, sistemin kullanıcısı olan gelişmiş ülke ekonomilerinin refah paydasını

korumaya yönelik girişimleri desteklerken gelişmemiş ülkeler açısından ise yoksullukla mücadele sorununu derinleştirmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde küresel sorunların devletlerin ulusal çabalarıyla çözemeyecekleri kadar karmaşık ve bilgi birikimi açısından ise tek bir devletin çözemeyeceği kadar geniş alanlara yayılması nedeniyle uluslararası işbirliği zorunludur. Küresel çevre sorunlarının neden olduğu tehditlerin çeşitliliği, devletin ulusal güvenlik açısından toplum sağlığını ve güvenliğini ön planda tutması devletin kuruluş ögesi olan toplumun geleceği ve dolayısıyla devletin sürdürülebilir niteliği açısından önemlidir.

2019 yılı Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan yeni bir virüsün küresel düzeyde hızla yayılmasıyla tüm dünyada Kovit-19 adı altında yeni bir kriz ortaya çıkmıştır. Krizin kapsamı, başlangıçta gelişmiş ülkeler açısından da tam olarak anlaşılammıştır. Kalkınmış devletlerin toplum sağlığını ilgilendiren bu krizle başetmeleri kendi imkânları ve sınırları dâhilinde gerçekleşmiştir. Bu aşamada krizle mücadelede esnekliğini kullanan devletler, iktisadi açıdan kırılgan devletleri krizle baş başa bırakmışlardır. Uluslararası işbirliği açısından ilk altı ay ulusal düzeyde verilen mücadele, aşının bulunmasıyla ulusal düzeyde aşı milliyetçiliği ile devam etmiştir. Özellikle kalkınmış ülke ekonomileri toplum sağlığı konusunda ulusal güvenlik düzeyinde hareket etmiştir.

Bu çalışmada küresel toplum sağlığını yakından ilgilendiren Kovit-19'un etkilerini, kırılgan ve esnek devlet yapıları üzerinden değerlendirilmek amaçlanmıştır. Çalışmanın temel sorunsalı, Kovit-19 salgınının yarattığı kriz ortamının uluslararası işbirliği yerine ulusal savunma düzeyinde kalmasının nedenleri üzerinde durmaktır. Bu açıdan krizi, devletler düzeyinde yarattığı birincil şok etkisi olan sınırları kapatmak ile ikinci şok etkisi olan aşı milliyetçiliği üzerinden incelemektir. Küresel eşitsizliğin küreselleşmenin temel dinamiklerinden olduğu gerçeği üzerinden Kovit-19'un neden olduğu

uluslararası kriz ortamında devletlerarasında esnek ve kırılğan iki modelleme üzerinden örneklem yapılarak uluslararası işbirliğinin tı-kandığı noktanın toplum sağlığı ve güvenliği söz konusu olduğunda özellikle gelişmiş devletlerin sorunu, ulusal güvenlik düzeyinde ele aldığı gerçeği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal güvenlik, Kırılğanlık, Esneklik

4. Oturum

PANDEMİ VE SOSYAL HİZMET

PANDEMİ SÜRECİNDE YAŞLI LGBTİ+'LARIN YAŞADIKLARI SOUNLARIN SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

Rıza Yılmaz

Ankara Üniversitesi

Yaşlanan toplumlarla beraber, yaşlılık alanında çalışılmasına duyulan ihtiyaç da günden güne artmaktadır. Nasıl tek bir yaşlanma sürecinden bahsedilemezse, bütün yaşlıların da aynı ihtiyaca sahip olduğundan bahsedilememektedir. Tüm yaşlılar çeşitlenen kimlikleriyle çeşitli konularda desteklere ihtiyaç duymaktadır. Irk, etnisite, din, engellilik durumunda olduğu gibi sahip olunan cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyet ifadesi de yaşlanma sürecini birçok açıdan etkilemektedir. Özellikle engelli olmak, içinde bulunulan toplumda daha az yoğunluğa sahip bir ırk veya dine mensup olmak, kadın olmak, LGBTİ+ var oluşa sahip olmak gibi etkenler, yaşlanma sürecini olumsuz etkileyen durumları ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeplerle, bahsedilen kimlikler ile yaşlanmakta olan kişilerin iyilik halini korumak ve sağlıklı bir yaşlanma süreci geçirmelerini sağlamak için özellikle ihtiyaç duydukları konuların belirlenip bu noktalarda dönüşümlerin sağlanması önem kazanmaktadır. Türkiye’de LGBTİ+’ların maruz kaldıkları ayrımcılık ve damgalanma her geçen gün artmakta ve bu durum LGBTİ+’ları birçok açıdan sürekli haklarını savunan ve destek arayan bir konuma getirmektedir. LGBTİ+’ların istihdam, eğitim, sağlık, gelir yoksulluğu, barınma, aile, yaşlılık ve toplumsal hayata katılım gibi çeşitli sosyal politika alanlarında ayrımcılıklarla karşılaştıkları raporlanmaktadır. Kişilerin sahip oldukları kimlikleri gizleme ihtiyacı duymadan

yaşamaları, onların kendilerini gerçekleştirebilme yolunda önemli bir adımdır. Değişen toplumsal yapılar ve aktivizm yollarıyla, LGBTİ+ konusunun görünürlüğü artmıştır. Bunun sonucunda da açık kimliğiyle yaşayan LGBTİ+ sayısı artmaktadır. Bununla paralel olarak açık kimliğiyle yaşayan ya da yaşayacak yaşlı LGBTİ+ sayısında da artış yaşanmaktadır. Türkiye’de LGBTİ+ kişilerin örgütlenme süreci, 90’lı yıllarda çoğunluğu üniversite öğrencisi olan 20’li yaşlardaki aktivistlerle başlamıştır. 25 yılı aşan bu hareketin ilk aktivistleri 50’li yaşlara gelmiş ve yaşlılık alanı da LGBTİ+’lar için gündeme gelmeye başlamıştır. Buna karşın LGBTİ+ bir yaşlı olmak sıklıkla yok sayılan hatta LGBTİ+’ların dahi öngöremediği bir konumdur. Bu sebeple bu konunun gündemleştirilip LGBTİ+’ların yaşlılıklarının kafalarında karanlık bir bulut olmasının önüne geçebilmek adına çalışmalar sürdürmek önem kazanmaktadır. Bu çalışmayla, pandemi sürecinde yaşlı LGBTİ+’lara yönelik sosyal hizmetin ne tür faaliyetler sürdürdüğü mikro, mezzo ve makro boyutlarıyla ele alınacaktır. Son olarak ise bu çalışmaların kesişiminde bulunan yaşlı LGBTİ+’lar ve sosyal hizmet konusuna ışık tutularak mikro, mezzo ve makro boyutta yapılabilecek çalışmalar açıklanacaktır. Çalışmanın son kısmında ise bu kesişimsel alana sosyal hizmetin sunacaklarına ve buna yönelik önerilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: LGBTİ+, Sosyal Hizmet, Yaşlılık

PANDEMİ SÜRECİNDE YETİ YİTİMİNE UĞRAYAN MÜRACAATÇIYA YÖNELİK SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ

Filiz Er

S.B. İpekyol Sağlıklı Hayat Merkezi

Pandemi sürecinde gerçekleşen fiziksel ve sosyal kısıtla(n)maların kişilerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olabileceğini söylemek mümkündür. Salgının uzun dönemli etkileri arasında sosyal ağların zayıflaması, ruh sağlığı hizmetlerine erişebilirliğin azalması ve istihdam imkanlarının kısıtlanması yer alabilmektedir. Bu çalışma pandemi sürecinde fiziksel bir kaza geçirerek (yüksekten düşerek) yeti yitimine uğrayan ve istihdam dışında bırakılan bir müracaatçının duygusal ve sosyal izolasyonu neticesinde oluşan depresif belirtileri, “Sorun Yönetimi ve Fazlası” (SY+) görüşme tekniklerine göre uygulanan sosyal hizmet müdahalesinden fayda sağlama düzeyini ortaya koymayı amaçlayan bir olgu sunumudur. Burada sunulacak olgu çalışması ile psiko-sosyal sorunları olan kişinin pandeminin yarattığı yeni zorluklarla karşı karşıya kalabileceği ortaya konmaya çalışılacaktır. Ayrıca sağlığın biyopsikososyal boyutu olduğu ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği vurgulanacaktır. Bir başka amaç ise “Zorlu Durumlara Maruz Kalan Topluluklarda Yaşayan Yetişkinler İçin Bireysel Ruhsal Psikolojik Destek (Sorun Yönetimi +)” görüşme tekniklerinin sosyal hizmet müdahalesi içinde kullanılarak sosyal hizmetin danışmanlık, eğitim ve kaynak yönetimi işlevlerinin gösterilmesidir. Bu çalışmada bir sağlıklı hayat merkezi ruh sağlığı birimine başvuran erkek ve yetişkin müracaatçıya yapılan sosyal hizmet müdahalesi ele alın-

miştir. “Sorun Yönetimi ve Fazlası” (SY+) görüşme tekniklerine göre yapılan 1 ön görüşme dâhil olmak üzere toplam 6 görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında görüşmeler tamamlandıktan 1.5 ay sonra ise izlem görüşmesi yapılmıştır. Çalışmanın başlangıcında Psikolojik Sonuç Profilleri Anketi (PSYCHLOPS) Versiyon 5’in uyarlanmış bir versiyonu olan müdahale öncesi RuSOP anketi ile DSÖ Yeti yitimi Değerlendirme Çizelgesi (WHODAS 2.0) uygulanmıştır. Çalışma süreci içerisinde RuSOP Anketi müdahale sonrası versiyonu uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda ise RuSOP müdahale sonrası versiyonu, Hasta Sağlık Ölçeği, Yaygın Anksiyete Bozukluğu anketi ve WHODAS uygulanmıştır. Yapılan çalışmada RuSOP müdahale öncesi anketi 18 iken RuSOP müdahale sonrası versiyonu ise 13 olarak puanlanmıştır. Bu olumlu fark hastanın geribildirimlerinde de gözlemlenmiştir. WHODAS öncesi 52 iken müdahale sonrası 37 olarak puanlanmıştır. Hasta Sağlık Ölçeği 9 (kesme Puanı 10) Yaygın Anksiyete Bozukluğu Ölçeği 7 (kesme Puanı 8) olarak puanlanmıştır. Bu olumlu fark müracaatçının geribildirimlerinde de gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen bulgulara göre müracaatçının kısa sürede ölçeklerden aldığı sonuçlarda ciddi ilerleme sağladığı görülmektedir. Bu süreç içinde müracaatçının fizik tedavi, psikofarmakolojik tedavi ile birlikte bireye sosyal hizmet müdahale yöntemi kullanılması bu çalışmayı sağlık alanında multidisipliner çalışma anlayışının geliştirilmesine katkı sağlaması açısından değerli hale getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal ve duygusal izolasyon, Yeti yitimi, Sosyal hizmet.

YOKSUNLUK SENDROMU YAŞAYAN YENİ DOĞAN BEBEĞE YÖNELİK SİSTEM KURAMI ODAKLI SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ: BİR VAKA SUNUMU

Çiğdem Gencer

SBÜ Ankara Dr. Sami Ulus Hastanesi

Filiz Er

S.B. İpekyol Sağlıklı Hayat Merkezi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli sağlık sorunlarından biri olan madde bağımlılığının temel niteliği, madde ile ilişkili önemli sorunlara karşın kişinin maddeyi sürekli bir biçimde kullandığına işaret eden fizyolojik, bilişsel ve davranışsal bir grup belirtinin varlığıdır. Madde bağımlılığı aynı zamanda bireyi olduğu kadar toplumun her kesimini etkileyen öncelikli bir sorun olarak ele alınması gereken, çağımızın en ciddi ve kapsamlı toplumsal sorunlarından da biridir. Çünkü sorun, yalnızca madde kullanan bireyi değil o bireyin içinde bulunduğu çevreyi, çevrenin, ailenin parçası olduğu toplumu ve giderek o toplumda kültürel yapı özelliklerinden ekonomik işleyişe dek tüm toplumsal evreni etkilemektedir. Madde bağımlılığı büyük çaptaki sağlık sorunları yanında trafik kazaları, intihar, suça yönelme, aile parçalanması, iş hayatının bozulması, meslek kayıpları ve diğer ekonomik problemler gibi, bireye ve topluma pek çok zararları olan çok boyutlu biyopsikososyal bir sorundur. Madde bağımlılığı ile ilgili önemli bir durum olan yoksunluk sendromu; bağımlılık yapmakta olan bir maddenin devamlı kullanılması durumunda anlık olarak ke-

silmesi ya da dozun azaltılmasına bağlı şekilde türlü semptomlar ile ortaya çıkan karakterize ve klinik tablo olarak tanımlanabilmektedir. Yoksunluk belirtileri gösteren danışanlarda, ilaç veya madde bağımlılığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Ani gelişen yoksunluk durumlarında semptomatik tedavi ile danışanın acil durumu giderilirken, uzun dönemde bağımlılıkla mücadele edilmesi ve madde bağımlılığına son verilmesi önem arz etmektedir. Bu araştırmada, madde bağımlılığı olan bir kadına ve onun çocuklarına yönelik gerçekleştirilen ve sosyal hizmet müdahale süreçlerini içeren bir vaka sunulmaktadır. Bu çalışmada pandemide madde bağımlılığının kontrol ve tedavisinde yaşanan takipsizlik sonucu doğuma kadar tespit edilemeyen bir vaka ele alınmaktadır. İlgili vaka yenidoğan bir bebeği, onun annesini ve ailenin diğer çocuklarını kapsamaktadır. Anne (S.T.) madde bağımlısı olup bulunduğu hastaneden ayrılmış, yenidoğan bebek ise yoksunluk belirtileri ile çocuk yoğun bakıma kaldırılmıştır. S.T. daha öncesinde AMATEM’de tedavi görmüştür. S.T.’nin annesi ve babası vardır ve S.T.’nin diğer çocuğunun bakımını üstlenmişlerdir. Aile bireyleriyle görüşmeler sağlanmaya çalışılmış; yeni doğan bebeğe yönelik birey, aile ve toplum düzeyinde neler yapılabileceği üzerinde durulmuştur. Vaka, genelde sosyal hizmet yaklaşımı ve sistem kuramı çerçevesinde ele alınarak, S.T.’nin bağımlılık ile ilgili davranış problemlerinin çözümlenmesini, yenidoğan bebek ve çocuklar için bakım tedbiri kapsamında değerlendirilmesini kapsamaktadır. İlgili vaka, sosyal hizmetin planlı müdahale aşamaları çerçevesinde (tanışma/bağlantı kurma, ön değerlendirme, planlama, uygulama, son değerlendirme, sonlandırma ve izleme/bağlantıyı kesme) anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Madde bağımlılığı, Yoksunluk sendromu, Vaka sunumu.